

ZÁKLADNÍ DÍLO PRO POZNÁNÍ SSSR

B. Palkovský

ZA SOVĚTSKOU CIVILISACÍ

580 stránek. Kč 55.—váz. Kč 65.—.

- Každý soud je fundován předcházejícími studii, ať již jde o právní, hospodářský, či sociologický rozbor růstu Sovět. svazu.
- Zvláštní pozornost je věnována výtvarnému umění, sovětským galeriím, vztahům umění k novému režimu atd.
- Kniha, která vám poví o všem, co vás zajímá! U knihkupců.

NAKLADATELSTVÍ »ORBIS« PRAHA

Lyrický protějšek Halasových „STARÝCH ŽEN“

STANISLAV K. NEUMANN:

STAŘÍ DĚLNÍCI

Bibliofilský tisk v omezeném počtu číslovaných a autorem podepsaných výtisků se čtyřmi dvoubarevnými linoryty Jana Sládka, ručně kolorovanými, které představují u nás umělecký objev

Cena Kč 70.—

U knihkupců - Fr. Borový, Praha

I e k a ř i

Odborný lékař pro porodnictví a pro nemoci žen **MUDr. K. STEINBACH**
PRAHA II., Havlíčkovo náměstí 22. — Ord. 9—11, 2—4. — Telefon 270-13

KLUB PŘÍTOMNOST

sekretariát a klubovní místnost v Praze XI, budova Všeobecného penzijního ústavu (vých.vchod), tel.355-33

Pravidelné debatní večery ve středu v 19.30 hodin

Referují 1. IV. pluk. gen. št. Emanuel Moravec:

Válečné přípravy včera a dnes.

●
Další večer koná se dne 15. dubna
po velikonočních svátcích.

OBSAH 12. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: EDUARD VYŠKOVSKÝ: Traplova éra. — OTAKAR WEISL: Může demokracie strhnout mládež? — Záhady japonské politiky. — WILLY HAAS: Za třináct let z Prahy do Prahy. — V. GUTWIRTH: Pouze pro Angličany. — ZDENĚK SMETÁČEK: Ještě Kameradschaftsbund. — Tak mladé lidi nezískáme pro demokracii. — „Němec“ a Němci. — Pět let reformy finanční správy. — Podnikání státní a soukromé. — Prášky do pečiva a daňový systém. — Spořitelna česká. — Jaká je mladá generace?

Přítomnost

za redakci odpovídá **Ferd. Peroutka**

Hospodyně poznáš po kuchyni!

Přijďte se podívat na vzorně hygienickou výrobu margarinu SANA. Nová moderní továrna připomíná velkou čistotou se třpytící kuchyní. Napište firmě SANA a.s., Praha II., Bredovská 13, budete pozvána na prohlídku továrny.

SANA

ČAJOVÝ MARGARIN

Také tentokrát se snažil klub tento závoňový romantismus přemýšlivě Evropě a jejím poctivým otázkách mezinárodní politiky. Požádal svého dlouholetého člena a zkušeného referenta dra Huberta Ripku, aby promluvil o německém útoku na evropskou bezpečnost. Již z pojmenování večera vyplynulo, že se německý čin ze 7. března pokládá za ohrožení evropského míru, tedy také československého, a ne toliko snížení bezpečnosti na Rýně. Situaci označil dr. Ripka za vážnou, Nikoliv proto, že by snad hrozilo bezprostřední nebezpečí válečného konfliktu, nýbrž proto, že byla zašlápnuta poslední stopa politické důvěry a jistoty ve vztazích k Německu. Kdo máš uvěřit naformovat členy o mezinárodních problémech. Pozval na další projev míru z úst, jež včera výslovně uznala závaznost locarnských smluv a dnes je s cynickou ne-skrývaností níčí? Jak je vzdálených přípravách včera a dnes.

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVÝ V PRAZE II., NÁRODNÍ TŘÍDA 18

Telefon číslo 390-51 až 54 ● Účet poštovní spořitelny číslo 35.622. ● Nevyžádané rukopisy se nevracejí ● Předplacené na rok Kč 100.—, na půl roku Kč 50.—, na čtvrt roku Kč 25.—, jednotlivá čísla Kč 2.— ● Užívání nov. známek povoleno řed. pošt a tel. v Praze č. 13301-24-VI z 10. I. 1924 ● Podací úřad Praha 25

TISKEM KNIHTISKÁRNY ORBIS, PRAHA XII., FOCHOVA TŘÍDA Č. 62

Přítomnost

ROČNÍK XIII

V PRAZE 1. DUBNA 1936

ČÍSLO 13

Záhadná Anglie

Naše dva články, v nichž jsme vykládali mezinárodní situaci po vtažení německého vojska do Porýní, vzbudily, jak se zdá, jakési podivení. Snad po vývoji posledních čtrnácti dnů bude toto podivení menší. Jeden socialistický týdeník odhodlal se výjimečně býti ironickým a napsal, že jsme se tentokrát povznesli do takových diplomatických výšek, kam nás prostý zrak ani sledovati nemůže. Doufejme, že už může sledovati, neboť skutečnost je nejlepší dalekohled. Hle, jaká je skutečnost: nikdo už nepomýšlí na to vypudit Němce z Porýní zase zpět; Francie dává najevo, že nebude klásti takový požadavek, ani když Haagský soud vyřkne, že Německo porušilo smlouvu locarnskou; Hitler, jak se při nedostatku exekutivy dalo očekávat, je souzen, ale nebude trestán; celý svět čeká na jednání o Hitlerových mírových nabídkách; nikdo už nepředstírá, že jsou mu lhostejny. To jsme se odvážili předpovědět a to, podle našeho názoru, bylo docela dobře možno při normálním užívání rozumu sledovat.

Avšak neshody snad ani nebyly o to, co se stane, nýbrž o to, jak se to má stát; ne o vrácení rány, nýbrž o křik. Hitler nesporně zasadil světu ránu. Nuže, nenašli jsme nikoho, kdo by soudil, že se mu má rána ihned vrátit (za jediné vrácení rány bylo by lze uznat, kdyby mocnosti, podepsané na locarnské smlouvě, také vtáhly do Porýní), ale našli jsme mnohé, kteří soudili, že je třeba tuto ránu přijmout s velkým křikem a stenáním a kteří dávali pozor, jestli každý dostatečně křičí. My jsme patrně křičeli málo, neboť jsme byli pokáráni. Řekli jsme však hned předem, že při věci tak důležité nás nezajímá tolik, co se bude říkat, jako to, co se bude dělat. Více než na ústa Evropy jsme se dívali na její ruce, více než její ženskou pozorovali jsme její mužskou stránku. Co se po Hitlerově obsazení Porýní stalo, už víme: nic. Jsme teprve před začátkem dlouhého a těžkého vyjednávání nejen mezi bývalou Dohodou a Německem, nýbrž i mezi Francií, Anglií a Itálií. Hitler má už své podivuhodné volby za sebou a bude nyní mluvit k světu, jak slibuje. Francie mu začne odpovídat, až bude mít také své volby za sebou. Nikdo nás nemůže uchránit toho roku rozčilování, zesilování a zeslabování nadějí, který je před námi.

Jednotná evropská fronta! Jak výtečná to věc! Obšírně vyloživ, že Hitlerovi není možno důvěřovat, nám napsal:

„Zbývá otázka, kterou mně jistě položíte: tak co tedy? Myslím, že by jednotná evropská fronta bez Německa byla lepší zárukou míru než vyjednávání s ním... Musíme znovu tvořit jednotnou frontu, která Hitlera donutí k míru.“

Jednotná evropská fronta! Jak význačná to věc! Stokrát jsme ji doporučovali. Vřele doufáme, že k ní dojde, neboť bude jí stejně třeba, ať se s Německem uzavrou mírové paktů nebo neuzavrou. Neuzavrou-li

se, byla by ona schopna Německo udržet na uzdě nebo porazit. Uzavrou-li se, musí Německo nicméně cítit, že jednotná fronta existuje, byť mlčky; ona bude mít pro platnost mírových paktů aspoň takový význam jako německý podpis na nich; takový mír nejsnadněji se udrží, který je nebezpečno porušit; bude-li mír s Německem ujednán, řekli bychom, že tichá, avšak přece zřetelná jednotná fronta evropská bude kostrou, smlouvy s Německem pak masem budoucího míru.

Avšak, když už tedy realista hovoří s realistou, nesluší se pronášeti větu „musíme tvořit jednotnou frontu, která Hitlera donutí k míru“, takovým tónem, jakoby šlo o zcela snadnou věc. Musíme nejdříve vědět, s kým chceme dělat jednotnou frontu, a pak se ho nepochybně musíme zeptat na jeho podmínky. Neradíme dělat jakýkoliv systém bezpečnosti bez Anglie. Svět se zatím ostýchá zeptat se na podmínky Itálie: tuší, že bude požádán, aby dopustil dokonání bezpráví v jednom světadílu. Ale budeme se také musit zeptat Anglie na její podmínky. Nepochybně budou znít: dříve vyjednávat s Německem. Náš čtenář píše, že se nemá jednat s Německem, nýbrž že se má prostě utvořit jednotná fronta. Může se však ukázat, že bude krajně nesnadno vytvořit jednotnou frontu proti Německu bez jednání s ním, bude-li Anglie trvat na tom, aby se s ním jednalo.

Ostatně slovo Anglie zní nyní se všech stran. Jakou roli hraje tato země v současné krizi? Co může svět od ní očekávat? Nemáme zejména my Českoslováci vyhlídku, že jí budeme dokonale opuštěni? U nás v debatách už skoro jeden druhému vyčítá, že Anglie nám nechce zaručit naše hranice. Někteří pak Anglii kárají a dosti s vysokou pobízejí, aby neváhala splnit své povinnosti vůči světu.

Nejdříve: jaký je význam Anglie? Pro boj s Německem je to činitel téměř rozhodující. Nevěřili-li se to nikomu jinému, mělo by se to uvěřit aspoň Hitlerovi: ne nadarmo se o ni tak uchází, ne nadarmo jeho tón měkne, mluví-li směrem k Londýnu. Žádné jiné opatření nemohlo by spíše zachrániti mír než otevřená aliance francouzsko-anglická, tedy ono opatření, k němuž asi nedojde. Fronta proti Německu bez Anglie nemá mnoho ceny. Právě proto budou musit ostatní státy při budování obrany proti Německu přijmout její tempo i její názory na potřebu vyjednávání s Třetí říší. Anglie si přeje, aby byly učiněny všechny pokusy, vyčerpány všechny možnosti dříve, než svět se neodvratně začne posunovat k srážce. Nikdo z těch, kdo by rádi byli jejími spojenci, nemá dosti sil, aby mohl nedbatí jejích přání, která, mimochodem řečeno, jsou ostatně velmi rozumná. Kdo by se mohl honositi, že zná celou budoucnost se všemi jejími možnostmi? Kdo může říci, že v jednání s Německem neskrývá se přece jakási možnost odvrátiti katastrofu? Jak velká možnost, nechci rozhodovat. Souhlasím, že dosti malá, aspoň ne tak velká, aby chom na ní klidně mohli budovat a o nic jiného se už

nestarat. Avšak pries to má býti tato možnosť prozkoušena.

Jsou u nás lidé, kteří si neuvědomují, co r. 1914 znamenala Anglie pro vedení války a co by znamenala zase. Jmenujeme nejvznešenějšího z nich: dr. Kramář. Po půl roku vpravuje naši veřejnosti v pravidelných týdenních dávkách politování nad tím, že se účastníme sankcí proti Itálii a že vůbec došlo k sankcím, jimiž je Itálie rozhořčena. Dává na srozuměnou, že jsme se dopustili velké chyby. Naprosto vynechává otázku, zda bychom se nedopustili ještě větší chyby, kdybychom byli účast na sankcích odmítli. Neřekl, že Anglie by se byla mohla zcela stáhnouti zpět od evropských věcí, kdyby sankce byly zamítnuty, a neřekl, zda Společnost národů toto měla riskovat.

Nehodlám popírat, že rozporem s Itálií může vzniknout nebezpečí ve chvíli, kdy bude třeba, aby všichni stáli jednotně proti Německu. Bylo by nesmyslné a marno popírat věci samozřejmé. Avšak Francie sama tuto otázku nepochybně hluboce promyslela, poněvadž se jí dotýká nejvíce, a pak se přece rozhodla pro účast na sankcích. Proč? Poněvadž francouzská vláda se zeptala francouzského generálního štábu a ten jí odpověděl, že význam italské pomoci ve válce nelze ani srovnávat s významem pomoci anglické a že, je-li nebezpečně rozvadit se s Itálií, bylo by ještě daleko nebezpečnější rozvadit se s Anglií. Můžeme se spolehnouti na francouzský generální štáb, že uvážil tuto věc svědomitě a po všech stránkách. Dr. Kramář, který doporučuje přátelství s Itálií i za tu cenu, že bychom si patrně odcizili Anglii, počíná si jako muž, který neví, na čem záleží. Anglie žádala, aby Společnost národů plnila svou povinnost v habešském konfliktu. Tato Společnost národů je zatím jediným poutem mezi námi a Anglií. Jediná povinnost, kterou Anglie má, aby nás podpořovala, kdybychom byli Německem napadeni, vyplývá právě z jejího členství ve Společnosti národů. Jak může dr. Kramář nepochopit, že právě proto musíme poctivě plnit všechny povinnosti, které nám ženevská instituce ukládá, a že právě my nesmíme učinit nic, čím bychom ji oslabovali!

Ale ovšem: zamtlčí-li se polovina nebo celé tři čtvrtiny skutečnosti, díváme-li se jen na Itálii a tváříme se, jakoby Anglie a Společnost národů neexistovaly, můžeme na tom vybudovati dosti pěknou teorii, které se dá dobře užít k útoku proti „novému režimu“ v naší zahraniční politice.

Avšak na Anglii se hledí s nedůvěrou. Náš čtenář nám píše: „Anglie o nic nepříjde. Evropa ji tak nezajímá, je jí celkem jedno, má-li dočasnou převahu Francie či Německo.“ Mnozí smýšlejí podobně. Ale jaká to nepravda! Jaká neznalost tohoto velkého státu! Že je to nepravda, bylo ostatně už dokázáno, a důkaz podala Anglie statisíci svých mrtvých: kdyby Anglii Evropa nezajímala, kdyby jí bylo lhostejno, kdo má převahu, zda Francie či Německo, byla by se r. 1914 uzavřela na svém ostrově a neposlala své mladé muže umírat a krváčet na bojištích od Francie až po Dardanely. Nechápu, jak je v debatě možno přehlížet i tak velký fakt, jakým byla světová válka a účast Anglie na ní.

Může se však říci: to bylo, ale nebude. Tak bychom měli právo uvažovat jen tehdy, kdyby příčiny, jež

r. 1914 zavedly Anglii do války, zatím pominuly. Nejen však že nepominuly, nýbrž dokonce mohutně vzrostly. Nebezpečí, které pro Anglii znamenalo vilémovské Německo, které jí stálo za to, aby se postavila po bok Francie, je téměř malé proti nebezpečí, jímž by ji mohlo ohrozit Německo hitlerovské. Jestliže věříme, že lidé a státy mají příčiny pro své jednání, a jestliže příčiny Anglii už jednou strhly do války, nejen zůstávají, nýbrž se i zvětšují, proč máme věřit, že některého příštího roku rozhodla by se Anglie jinak, než se rozhodla r. 1914? Byla její logika od té doby pokažena? Byly její instinkty degenerovány?

Vím, proč je nedůvěra. Slyší se řeči anglických státníků. Čtou se projevy anglických novin. Pozoruje se nálada anglického muže na ulici. Slyší se, že Eden výslovně odmítá vzít záruku za stav věcí na východě. Anglická nálada je proti válce, proti vojenským aliancím, pro dohodu s Německem.

Avšak — r. 1914 bylo nejinak. Představme si, že tehdy bychom byli uvažovali, vstoupí-li Anglie do války. Jaké to složité uvažování, jaká možnost omylu! Kdybychom byli tehdy sledovali jen hlasy anglických politiků a novin, mnohý z nás by měl právo prorokovati, že Anglie zvolí zůstatí stranou. Bylo absurdní domýšlet se, že se dá strhnout do války k vůli Srbsku, jako je dnes absurdní se domýšlet, že se dá strhnout do války k vůli Československu, Rakousku nebo Litvě. A když nejvíce bychom se byli domýšleli, že máme pravdu, nejvíce bychom se byli klamali: 5. srpna 1914 vstoupila Anglie do války proti Německu.

Nestojíme před jediným problémem, stojíme před dvěma: 1. jak zabránit válce, 2. jak ji vyhrát, vypukne-li. V každém z těchto problémů třeba účast Anglie posuzovati jinak a něco jiného od ní očekávat.

Při hlubokém respektu, jež i hitlerovské Německo vůči Anglii cítí, je třeba pokládati za pravděpodobné, ba za jisté, že válka nevznikne, jestliže Anglie najde v sobě dosti rozhodnosti, aby předem oznámila německé vládě, že budoucí válka najde ji zase na straně Francie. Ze všeho, co o světové válce už víme, můžeme usuzovati, že by asi nebyla vypukla, kdyby tenkrát byla bývala vláda Viléma obdržela podobné prohlášení od vlády Asquithovy. I angličtí politikové ve svých memoárech uznávají, že takové slovo bylo by bývalo snad mohlo zabránit válce, ale ujišťují, že Anglie nebyla schopna je pronést. Jak podobná to situace dnešní. R. 1914 Anglie nepronela ono spásné slovo, a zachovávali-li realistické ctnosti v posuzování poměrů, sotva můžeme doufati, že je ochotně pronese r. 1936.

K čemu je historie než k tomu, abychom se z ní učili? Jako tehdy, tak i dnes je anglický parlament a lid proti vojenským aliancím a proti dobrodružstvím na kontinentě. Nic nového pod sluncem. Jako tehdy bojí se anglická vláda veřejného mínění své země, jako tehdy sedí v ní pacifističtí dogmatikové a proto jako tehdy nedělá, co v skrytu srdce považuje za nejlepší. Otevřme Churchillovy memoáry ze světové války a čtème tam vylíčení úzkostných chvílí před vypuknutím války:

„Dejme tomu, že po Agadiru nebo po oznámení nového německého lovního zákona, r. 1912, anglický zahraniční ministr byl by s chladnou rozvahou navrhl formální spojenectví s Francií a Ruskem a, splňuje vojenské konvence, plynoucí

z tohoto spojenectví, byl by počal na základě branné povinnosti tvořit armádu: kdo může říci, zda by to bylo válku odvrátilo nebo naopak urychlilo? Ale jaká byla naděje, že s takovým jednáním budou všichni souhlasit? Tehdejší kabinet by s tím nikdy nebyl souhlasil. Ale i kdyby kabinet byl býval v této věci sjednocen, dolní sněmovna by nebyla přijala jeho názor. Byl by tedy ministr zahraničí musil odstoupit. Tím by politika, kterou hlásal, byla bývala odsouzena a možná i prudce odmrštěna; a s tímto odmrštěním by byl parlament podal absolutní veto proti všem těm neformálním přípravám a nezávazným diskusím, na nichž byla vybudována obranná moc Trojdhody. Kdyby tedy byl v r. 1912 Sir Edward Grey jednal tímto způsobem, byl by jen ochromil Velkou Británii, osamotnil Francii a zvýšil stále rostoucí převahu Německa.

Dejme tomu dále, že po rakouském ultimatu Srbsku by ministr zahraničí byl navrhl kabinetu, kdyby se věci tak vytvořily, že by Německo napadlo Francii nebo znásilnilo belgické území, že mu Velká Británie vyhlásí válku. Byl by kabinet souhlasil s takovým návrhem? Myslím, že nikoliv. Jsem jist, že kdyby Grey byl odeslal podobné ultimatum, byl by se kabinet rozpadl, a stejně věřím, že alespoň do středy nebo do čtvrtka by byla dolní sněmovna jeho návrh zavrhovala. Nic menšího nemohlo britský národ přimět k válce než jen německé skutky. Jednat dříve, než tyto skutky nastaly, bylo by mohlo mít za následek rozpolcení národa, horší než bylo vyčkávací stanovisko, jež jsme zaujali, a po němž naše země šla do války sjednocena. . . . Žádná schůze kabinetu nikdy neúčinná těchto vrcholných rozhodnutí. Ta byla vynucena jen silou událostí.“

Máte nepochybně dojem, že čtete vylíčení dneška. A jaké tedy poučení z toho možno získat? Že opět bude nesnadno obdržeti rozhodné slovo od Anglie. Jestliže opět nic jiného než německé skutky není schopno pohnouti anglickou veřejnost k rozhodnosti a jestliže předvídavá představa o těchto skutcích nestačí, nemůžeme anglickou součinnost pokládati za uspokojivou, pokud jde o odvrácení války. Poněvadž rozhodné prohlášení Anglie vskutku třeba pokládati za nejlepší závěr proti válce, je možno, že miliony lidí, mezi nimi Angličanů, zase svými životy doplatí na nerozhodnost a vnitropolitické poměry Anglie.

Myslíme, že situace je taková: Anglie — o tom nepochybujeme — pomůže válku proti Německu vyhrát; ale sotva svým chováním pomůže jí zabránit. V té věci doufejme v sílu jiných okolností. Anglie zase půjde do války, ale zase bude neschopna ohlásiti to dříve. Zdá se, že nějak lehčí jest jí válku vésti než o ní mluvit.

O tom však, že Anglie do války vstoupí, jestliže již vypukne, netřeba mnoho pochybovat. Je pravda, že tu nebude přímých smluv, které by Anglii zavazovaly, leda v případě nepravděpodobného německého útoku proti Francii. Válka by asi opět, jako r. 1914, vznikla na východě. Ale jakmile vznikne, nedá se už lokalizovat, a jako tenkrát nebojovala Anglie pro Srbsko, nýbrž pro sebe, tak by i nyní opět bojovala nikoliv za Československo, nýbrž za sebe, ale bojovala by, poněvadž její nejdůležitější zájmy zase jednou ji do toho neúprosně vženou. Někteří lidé přejí si míti vše černé na bílém. Litujeme, ale není možno obdržeti od Anglie takto luxusně vypraveného závazku. Avšak zájmy — na to můžeme se celkem klidně spolehnout — v rozhodující chvíli roztrhnou předivo všeho opatrného a pouze intelektuálního uvažování. Zájmy dokonce zvítězí i nad pěkně sepsanou smlouvou. R. 1914 měly Německo a Rakousko v rukou takovou smlouvu s Itálií. Kam ji zahodily, když r. 1915 vytáhla Itálie do pole proti nim?

Expansivnost hitlerovského Německa příliš vzrušuje zájmy všech okolních států, aby ve chvíli krise

se mohly zachovat nečinně. Ať má Polsko jakoukoliv smlouvu s Německem, není možno, aby, kdyby válka přišla, jeho nejdůležitější zájmy je nezavedly do protiněmecké fronty. Chování všech je předurčeno strachem z Německa: v kritickém okamžiku nebudou míti mnoho svobody vůle; instinktivně a všemi silami obrátí se proti tomu, od koho jim hrozí největší nebezpečí. Taková událost, jako expanse hitlerovského Německa, vzbuzuje v národech zcela primitivní a elementární reakce. Proto jest možno je předvídat.

Wickham Steed takto vylíčil politickou povahu svých krajanů: Angličané jsou především tvorové pudoví; děsí se logiky; ukažte jim nezvratnými argumenty, že musí učiniti to neb ono, a vzbouří se; pud, hlubší než rozum, jim říká, že život sám není logický, že je složen z energie, která bývá slepá, a jejíž hlavní pružina leží pod prahem vědomí; Anglie měla své intelektuály, pacifisty a doktrináře, ale býval veliký rozpor mezi tím, co hlásali, a mezi jejich chováním; žijí nanejvýš nedůsledně — aniž o tom vědí; mezi názory a chováním je jakási přehrada; co Angličan snad říká ve chvílích normálního klidu, nedává ještě klíč k tomu, co učiní ve chvíli krise; tehdy teprve ukáže se jeho skutečná povaha, tehdy málo mluví, ale zato jedná.

To není papírová charakteristika. Je to vysvětlení anglického chování v r. 1914, je to vysvětlení toho, co nyní prožíváme. Dnes slyšíme, co „Angličan snad říká ve chvílích normálního klidu“. Jestliže se Německo zdvihne k útoku, užijme však, jak pracují anglické instinkty.

Po staletí stála anglická politika na stanovisku rovnováhy v Evropě, nikoliv proto, že by se jí to bylo zalíbilo jakožto teorie sama o sobě, nýbrž proto, že rovnováha v Evropě odpovídá jejím nehlubším zájmům. Že by pojednou se zřekla tohoto stanoviska? Nikoliv dříve, než Anglie přestane býti Anglií. Tato staletá tradice, nedopustit převahu jedné moci na kontinentě, je příliš silná, aby přestala mít všechn vliv roku 1936. Pud Angličanů že by jim tentokráte neřekl, že jde o jejich svobodu a, co u některých snad stejně váží, o jejich prosperitu?

Do všech nervů má Anglie vepsáno, že by převaha Německa tentokráte, po velkém vítězství, nebyla jen „dočasná“. Její tradiční politikou bylo podporovat Francii po porážkách. Avšak tenkrát, v 19. století, nebylo Německo ještě tím, čím je dnes. Nyní každý rozumný anglický státník ví, i když to ze strachu před veřejným míněním zatím zamlčuje, že by bylo pozdě a že je nezbytno podporovat Francii již před porážkou. Anglie nemůže dát padnout Francii, ať se ta zaplete do války jakkoliv. Nemůže jí dokonce dát padnout ani v tom případě, že by Francie sama podnikla útok na Německo. Proto klíč naší ochrany je u Francie, nikoliv u Anglie. Nezáleží tolik na tom, chce-li Anglie garantovat hranice na východě nebo nikoliv, máme-li všechny důvody věřit, že z vlastních zájmů musí Anglie vplésti se do války, do níž bude stržena Francie. Naše spojení s Anglií jde přes Francii. Anglie, tento starý vyznačev evropské rovnováhy, nemůže dopustit, aby rovnováha byla tak důkladně porušena, jako by se stalo tentokráte po vítězství Německa a porážce Francie. Neboť pak by pro Velkou Británii skutečně byl Hanibal ante portas.

Už r. 1914 šla Anglie do války, aby zabránila francouzské a belgické porážce, po níž by bylo Německo obsadilo přístavy, ležící přímo proti Anglii. Tyto obavy pro Anglii trvají a musí z nich vyvoditi stejné důsledky jako před dvaceti lety. Mimo to šla Anglie do války z toho důvodu, že Německo ohlásilo znepokojující loďní program a začalo zbrojit rychlým tempem. „Britanie pocítila, že se jí kladou ruce na samy základy její existence,“ píše Churchill.

Žádná z příčin, které hrály rozhodující roli pro vstup Anglie do války r. 1914, nestala se nyní menší. Předpokládáme-li, že se Anglie tentokráte rozhodne jinak, je nám to dovoleno jen pod tou podmínkou, že věříme, že se Anglie od základů změnila ve svém velmocenském smýšlení a že to, co pokládala r. 1914 za nesnesitelné ohrožení, dnes by už za nic takového nepovažovala. Zbrojení Vilémovo působilo dokonce daleko méně divokým dojmem, je-li srovnáno se zbrojením Hitlerovým, jeho výbojnost rovněž. K tomu připočítejme, že posice Anglie je dnes daleko zranitelnější než bývala. Kdysi mohla Anglie opravdu pod ochranou svého loďstva uzavřít se více nebo méně klidně na svůj ostrov a ignorovati evropské události. To bylo, dokud přes kanál La Manche bylo možno dostat se jen lodí. Před r. 1914 produkoval se někdy jen osamělý aviatik nad tímto kanálem. Avšak rozvoj aviatiky od té doby ubral Britanii téměř polovinu z její bývalé izolovanosti. Tím větší má dnes zájem na evropské rovnováze, tím spíše nesmí dopustit její porušení. Nemůže riskovat, že by jednoho dne stanula sama tváří v tvář vítěznému Německu, jehož obličej si dovede představit, a byla nucena přijímat jeho příkazy. Byly-li důvody, pro něž Anglie r. 1914 vstoupila do války, dosti silné tenkrát, jsou dvojnásob silné dnes. Jen bojící se, slabá a předem poražená Anglie nevmísila by se tentokráte do evropské války. Ale v tom případě bylo by ji marno přemlouvat.

Na štěstí není ještě naším problémem, jak vyhrát válku. Zatím jsme u problému prvního: jak jí zamezit. Tu bohužel, jak jsme již řekli, nepočíná si Anglie uspokojivě ani prospěšně evropskému míru. Ne proto, že chce jednat s Německem. To jest nevyhnutelné. Ale proto, že nechce předem říci, co učiní v případě konfliktu.

F. Peroutka.

p o z n á m k y

VII. sjezd KSČ

Po několika odkladech schází se VII. sjezd komunistické strany Československa. Není ovšem nejmenších pochyb, čím bude tento sjezd.

Pečlivě vybraní delegáti z gottwaldovců, krajší tajemníci a členové ústředí vyslechnou dlouhé řeči Gottwalda, vůdce a podvůdce, zazpívají v několika řečech „Internacionálu“ při příchodu a odchodu zástupce kominterny, zvolí do čestného presidia Stalina, Dimitrova, Thälmana a jiné stary bolševického nebe, zlámou hůl a pronesou souhlas s klatbou nad úchylnými, odhlasují několik resolucí a v klidu se rozejdou. Resoluce bude ovšem čísti mimo sjezdových delegátů jenom sazeč a censor.

Nebylo tomu tak vždy. I na sjezdech KSČ bylo kdysi volně debatováno, kritisováno, byla diskuse. Ještě na V. sjezdu strany byli delegáti, kteří otevřeně řekli své mínění, zdůraznili, co podle jejich názoru bylo dobré a užitečné pro stranu a dělnické hnutí. Minulý sjezd, připravovaný vedením, zvoleným na V. sjezdu za dohledu Romanovského, Manuillského,

Piecka a Treinta, delegátů KI, neznalých poměrů v Československu, stejně jako VII. sjezd, na který je očekáván i Manuillský a Pieck, není sjezdem, nýbrž přehlídkou podvůdce a nevěrnějších praetoriánů „führerem“.

Dnešní vedení KSČ nemůže si dovoliti luxusu sjezdu na principech demokratických a za nejzákladnější podmínky těchto, volně kritiky delegátů. Nedovoluje to dnešní stav strany.

KSČ prožila velmi pohnutý vnitřní přerod. Desítky tisíců nevěrnějších stoupců strany, lidé sociálně slabí, ztratili víru ve stranu a rozešli se. Umožnil jim to zejména desolátní stav, který nastal po převzetí moci Hitlerem v Německu. Tehdy byly zrušeny legitimace a vedení zalezlo do podzemí (! ?) hrájíc si na illegalitu. Odklon ovšem nastal již dříve.

Vliv, který ještě za dnešních poměrů strana má a který se projevuje zejména při demonstracích a volbách, nespočívá v členstvu, v organisované síle strany. Působí zde jiné okolnosti:

1. Mnoho lidí je znechuceno politikou stran, které často více slíbí než mohou splnit. Tito nespokojenci se potácejí z extrému do extrému, hlasující dnes pro Gotwalda, zítra pro Stříbrného či Henleina.

2. KSČ má scholasticky školený kádr propagandistů. Tito dovedou mluvit tak, jako kněží kázat. Daří se jim stále uchvátit, byť i jen na přechodnou dobu, lidi sociálně slabé.

3. KSČ ovlivňuje pomocí spolků a organisací zdánlivě nepolitických: odbory, tělovýchovné organizace, bezvěrce, nájemníky, svaz přátel a všelijaké jiné organizace, které samy o sobě nemají sice mnoho členů, ale v souhrnu přece jenom velmi mnoho znamenají.

4. KSČ těží ze stoupajících sympatií k SSSR, prohlašuje se za jedině oprávněného mluvčího přátel Sovětů. Z tohoto omylu bude brzy vyléčena i KSČ. SSSR v provádění státní politiky zjednává si sympatie jiným způsobem než KSČ může.

Je pochopitelné, že za těchto poměrů nežije KSČ z vlastních prostředků. I v dobách, kdy v KSČ byly řádně placeny příspěvky, příjem členské daně nemohl stačiti na výdaje. Hlavními zdroji příjmu jsou i dnes:

Peníze ze státní pokladny, které zůstanou pokladně strany po vyplacení služného senátorům a poslancům, pravidelné, dnes hodně okleštěné, ale přece jenom vyplácené podpory Kominterny, příspěvky některých bohatých sympatisujících a výtežky podniků, obchodně vedených pod firmami často jednotlivců.

Dnešní úděl kdysi mohutně se rozvíjející strany je zaviněn zejména dvěma základními příčinami:

a) Sovětský svaz je veden státníky, kteří se sice dostali k moci revolucí a za doby hlásání světové revoluce, dnes však jako vůdci státu nemají hlavní zájem na osudu komunistických stran a v zájmu Sovětů dohodnou se třeba i s reakční vládou Mussoliniho a Hitlera. Trpí sice ještě i dnes rejdy Piecků et consortes, ale zakročí proti nim, bude-li toho vyžadovati zájem Sovětů. Je třeba si pozorně přečíst jen poslední rozhovory Stalina a Molotova.

b) K rozumnému obratu v politice KSČ chybí vůdce, autorita z domácího prostředí, z vlastních řad. Těžké chyby kominterny v minulosti i přítomnosti, odstranění lidí, schopných samostatně myslet a nahrazení jich poslušnými reproduktory, případně feldvėbly, se mstí.

Nejde o Gottwalda. Nejde o vůdce a podvůdce. Ti svoji úlohu dohrají velmi brzy. Jde však a musí jíti o ty statisíce sociálně slabých, kteří dosud neprohlédli. Hlasování bývalých komunistických voličů pro Henleina v r. 1935 musí býti výstražným mementem. Socialistické strany mají úkol velmi aktuální: Získati všechny poctivé elementy do řad aktivních socialistů.

Walter.

Z bídy?

Někteří henleinovci prohlašují, že hlavní příčinou, která uvedla tak velký počet Němců do řad sudetoněmecké strany, jsou hlad a bída. Poslanec sudetoněmecké strany Sandner řekl jednou, že nelze mluvit o politické iredentě, ale o iredentě, která by mohla vzniknouti z bídy a hladu.

Je dobře si všimnouti procesu s Patscheiderem a spol., který skončil odsouzením velké většiny obžalovaných; povolání odsouzených v tomto procesu bylo: advokát, profesor, bankovní prokurista, soukromý úředník, profesor v. v., učitel, primář, soukromý úředník, technický revisor, učitel, kominík, stavitel, soukromý úředník. Osvobozeni byli: bankovní úředník, ředitel

spořitelny, učitel a soukromý úředník. — Tento proces jest jedním z projevů zradikalisování části našich Němců v době, kdy pomalu se schylovalo k utvoření Henleinovy strany. Může se na okraji tohoto procesu mluvit o iredentě z bídy, o radikalismu z podvýživy? Vypočet povolání těch, kteří byli žalováni a z velké části odsouzeni, ukazuje, že nešlo o lidi, které k jejich činům by doháněl hlad a bída. Jde tu o lidi ze středního stavu, ale také o lidi velmi dobře situované.

Bída v severních Čechách není hlavním pramenem Henleinovy strany. Tím daleko není řečeno, že v severních Čechách není bída. Je, a pořádný kus chleba a práce jsou jedním z hlavních prostředků k uklidnění v německých průmyslových krajích. Ale Henleinovu stranu nevytvořili hladovíci a nezaměstnaní; ti, kteří z Kameradschaftsbundu a z turnérů kladli základní kameny k Heimatsfrontě, nebyli bez práce a nebyli hladovíci. Podporovali Henleinovu stranu němečtí továrníci proto, že měli hlad nebo že jim bylo líto německých nezaměstnaných? O bídě mluví Henleinova strana jen proto, aby mohla tuto bídu svést na Čechy, na Prahu, na demokracii. O bídě v Třetí říši nemluví. V. G.

Líc a rub

Neoznačený „nestranný pozorovatel“ z „Nového národa“ (kulturně náboženský čtrnáctidenník katolického lidu) lká a běduje nad strašnou zaujatostí proti Italii ve zprávách z bojiště italsko-habešského. Snad je to týž pán, který sytí čtenáře svého listu pravidelnými sděleními o necivilisovanosti a krutosti Habešanů, užívaje tónu, který nás bezpečně vede k přesvědčení, že v kterémsi z příštích čísel „Nového národa“ uzříme svými vlastními očima pravdivé vyličení toho, proč a jak k té vojně vlastně došlo; že oni ti Habešané z čista jasna vrazili do Itálie a už rádlili.

Snad bychom se ani příliš nepozastavovali nad steskem p. pisatele. Nuž, ať jen teskní; ale ono to tesknění je neseno podivným tónem. Všimněme si tudíž pánova smutku od začátku: „Jen pozorujte, jaká nechuť a stručnost na vás číší ze zpráv, že Italové postupují!“ A p. pisatel radí asi novinářům, ať jen namočí hloub a přitlačí, ať zaznamenají pro věčnou paměť hrdinství statistů nákladně vyzbrojených Italů proti bosým bojovníkům, ať květnatě vyličí útoky, při nichž padají sta lidí, při nichž teče krev a utíká život, ať vyličí smrtelný řev raněných...

Dále se panu glosátoru nelíbí, že „obrázkové časopisy přinášejí fotografie rasů se spoustami malicherných ozdob kolem pasů a s pýchou v obličejích“. Přehlédneme shovívavě zmínku o spoustě malicherných ozdob, a přece nám zůstane humorová věta. Autorovi glosy se zřejmě stýská po obrázcích nadutých generálů a beráněho Duceho bez pýchy v obličejích.

Konec glosy je znamenitý. Autor hledá příčiny toho, proč jsou zprávy o bitvách v Habeši neseny proti Italii, a dochází k úsudku: „Nemůže být přece chváleno státní zřízení (!), jež potřebovalo ve své zemi Marxův socialismus a rozpustilo tajně zednářské společnosti.“ Ale jak jsme se ocitili od zpráv z bojiště u státního zřízení? Možnost chválit postup Italů v Habeši ponecháváme rádi p. pisateli; jeho sympatie nechť jsou na straně Italů. Příčiny, proč my nesympatisujeme s Itálií v boji proti Habeši, tkví daleko hloub, než kam dohlédne p. nestranný pozorovatel. Je nám líto, že ani jeho sluch není natolik dobrý, aby o těch příčinách, o kterých mluví přece celý svět, něco zaslechl. Upozorníme pána (a jeho redakční kolegy) jen na to, že zrovna takový odpor, jaký cítíme v tomto případě k Italům, cítili bychom ke každému druhému národu, který by proti všem mezinárodním ustanovením, jež mají zaručovat mír světa, vpadl do týlu třeba Hotentotů či Eskymáků. Může být pan autor ujištěn, že nynější státní zřízení italské nemá vlivu na naše mínění o válce italsko-habešské. Doma ať se každý pořádá podle svého. Podle našich zkušeností je zřejmé, že je nám (i panu pisateli glosy) lépe při našem nynějším zřízení se socialisty, marxisty a svobodnými zednáři, než by nám bylo bez nich, třeba pod ochranou Velikého Katolíka. Oldřich Bárta.

Různá ministerstva

Naše jednotlivá ministerstva, tak jak je posuzují politické strany, nemají stejnou váhu. O ministerstvu financí se stále říká, že jest to ministerstvo nepopulární; málokterá strana touží po tom, aby toto ministerstvo obsadila svým členem. A přece jest to ministerstvo, kde by pilný člověk mohl udělati mnoho, co by mohlo být v dobrém slova smyslu populární. V tomto ministerstvu bylo by možno připravovati novou daňo-

vou soustavu. Věc dobrou a nutnou a věc, která by přinesla mnoho sympatií straně, která by do ministerstva financí poslala člověka, jenž by dovedl něco takového připravit a který by dovedl vytvořiti půdu pro takovou velkou reformu. Ministr financí má dnes zlou situaci. Ale dobrý člověk na svém místě dovedl by přijíti s podněty, jak daňové zatížení rozvrhnouti spravedlivě. I v tak nepopulárním ministerstvu, jako jest ministerstvo financí, by dobrý politik mohl vykonati mnoho, co by mu dalo popularitu dobrou a zaslouženou. Politické strany bohužel neposuzují jednotlivá ministerstva podle jejich významu pro stát, ale podle jejich personálního rozsahu, podle moci, kterou představují a která — více nebo méně — jest k dispozici politické straně. V poslední době poznovu se ukázalo, že počet ministerstev není uzpůsoben potřebám státu, nýbrž stranickému složení koalice. Uvažuje se o nových ministerstvech a to ne proto, že by to bylo v zájmu lepší organizace veřejné služby, ale proto, že jest potřebí uspokojiti resortní potřeby jednotlivých stran. V. G.

politika

Zdeněk Smetáček:

Německo souhlasí

Berlín, 30. března.

Volební manifestace, již si dal Hitler schválit vojenské obsazení porýnského pásma, je skončena a jsou známy její výsledky: skoro 100% hlasů pro Hitlera. Nikomu nedoporučujeme, aby se zabýval takovými hračkami, jako je počítání, zdali se někde vyskytlo o deset opozičníků více nebo méně. Hlasovat proti bylo snad činem osobní statečnosti nebo vytrvalosti, kterou uznáváme, ale politicky, jak se nám zdá, to neznamená nic a ještě dlouho znamenat nebude. Nejsprávnější ze všeho asi bude dívat se na Hitlera jako na pána Německa, jímž skutečně také je. Kam tento pán povelí, tam Německo půjde, bez odmluvy, ano zdrcující většina s velikým nadšením. Takovému dojmu se asi neubrání nikdo, kdo shlédl, co se děje při takových příležitostech, jako byl 29. března.

Dělá-li v Německu před volbami i po nich někomu starost mezinárodní situace, pak to jistě není lid, nýbrž jen nejvyšší ředitel politiky. Z nynějších německých novin a ostatních informačních prostředků si žádný Němec správné představy o mezinárodním postavení Německa neudělá. Informace ze zahraničí jsou skoupé, a tak lid ani nemůže udělat nic jiného než složit všecku starost o velkou politiku na vůdce, což je mu dnes velice usnadněno tím, že ten důsledně prohlašuje svou mírumilovnost. Jen docela výjimečně lze čísti mezi řádky obavy a napomínání, na příklad u londýnského dopisovatele „Frankfurter Zeitung“, aby Německo nezacházelo příliš daleko a aby hledělo podat na návrhy locarnských mocností aspoň trochu přijatelnou odpověď. Jednotlivci tohoto druhu, kteří vědí, co je to mezinárodní politika, jsou si jasně vědomi nebezpečí, do jakého by Německo neústupností špelo: do nebezpečí pevného vojenského spolku Anglie s Francií a Francie se sovětským Ruskem. Odborníky jistě tato vyhlídka neláká, ale lid, myslí-li na ni vůbec, se jí podle všech známek nijak neleká. Je, jak se zdá, ve své zdrcující části přesvědčen o svém dobrém právu a jde bez rozmýšlení cestou, kterou mu ukazuje vůdce. Veliká hmota se dala do pohybu a valí se prozatím neznámo kam.

Celá volební agitace byla naladěna na heslo míru. Nápis k němu se vztahující se začínají hned za hranicemi. Jsou podél trati, po domech, na pásech přes ulice, na drobných plakátech: Práce, čest, mír! Naše posádky jsou posádky míru! Vůdce dá světu mír! Pracovníci tohoto závodu bojují s Adolfem Hitlerem o mír! Duch nového Německa je duch míru!

Sobota před volbou, kdy se po celém Německu přenášela poslední řeč vůdce v Kolíně nad Rýnem (po této řeči bylo všude nařizováno zpívat t. zv. nizozemskou děkovnou modlitbu, končící slovy: „Herr, mach uns frei“), dostala oficiální název „der deutsche Volkstag für Ehre, Freiheit und Frieden.“ Sem tam do toho stríkne jiná tónina, jako „Nebudeme kapitulovat“ nebo „Chráníme svět před bolševismem“, ale jinak se slovo mír za Hitlerova režimu snad ještě nikdy tolik neopakovalo jako tentokrát.

Zdejší agitace se liší několika základními znaky od naší. Především je jaksi méně pestrá a jednotvárnější, než jak jsme zvyklí doma. Je skoro vědecky promyšlena, je prováděna v ohromném měřítku a řízena jediným ústředím. Nápis se ustavičně opakuje — zněním i provedením. Je to jen několik variací, které byly rozmnoženy v ohromných nákladech a rozhozeny po celé zemi. Není neumělých nápisů po zdích a na všelikých nepřístupných místech, jako u nás. Individuální vynalézavost se zdá potlačena, všecko je podle předpisu. Ani rozvěšení praporů, jak se zdá, nebylo ponecháno náhodě. Užívá se vesměs drobných vlajek; dlouhých praporů je poměrně málo. Dáte-li si práci s počítáním, shledáte, že je vlajek na každém domě mezi šesti a devíti, že jsou rozvěšeny tak, aby se nenahromadily na jednom místě, a že jsou rozděleny stejnoměrně po všech patrech shora až dolů. Díváte-li se podél ulice, splývá jejich rudá barva v jedinou záplavu, za níž průčelí domů skoro mizí. Tak je to všude a všude, v dělnických čtvrtích právě tak jako v obchodních, v Moabitu jako ve středu nebo na západě Berlína. Ve čtvrtích s jen obytnými domy je záplava dokonce větší než tam, kde jsou veliké veřejné a obchodní budovy.

O rozměrech a prostředcích této propagandy si podle našich poměrů sotva dovedeme udělat představu. U nás to vypadá asi tak, jako by si propagátoři ještě myslili, že ten, koho něco zajímá, si pro to má dojít. Tady naopak chodí propaganda za člověkem a zaměstnává stejnoměrně jeho zrak i sluch. Ani se nám ještě nezdá, jak se k tomu dá využít rozhlasu. Vystoupíte z vlaku a nádražní dvoranou se ozývá hlas řečníka. Zastavíte se na křižovatce a někde ze signálového sloupu zní amplion. Vstoupíte do hostince a uvítá vás totéž. Nevím ovšem, jak je těm, kteří to poslouchají už tři roky. Nepochybně jim to už nepřipadá tak překvapující jako cizím návštěvníkům.

Základní zásadou této propagandy asi je zmocnit se celého člověka, zejména jeho citů. V demokratických zemích je propaganda stále ještě jaksi osvícenská, někdy i kantorská. Propagátor lidí víc poučuje a obrací se k jejich rozumu a soudnosti a proto také se zmocňuje jen části člověka. Co je mimo soudnost, žije dál obvyklým životem, a není-li soudností, nezachytí se z propagandy často nic. Zdejší propaganda má patrně méně

ilusí o člověku. Proto asi především bouří lidské city a útočí na lidovou vzrušivost. Proto asi ty ohromné schůze, manifestace, pochody, hudba a podívaná všeho druhu. Co je určeno rozumu, sveze se mimochodem s tím ostatním.

Ale všechny tyto vnější prostředky by neznamenal nic, kdyby nebylo vůdce. Největší agitační silou je přece jen jeho slovo. Nevím, byla-li už napsána studie o Hitlerovi řečníku, ale byl by to vděčný předmět. Nelze upřít, že jeho řeči mají na německé davy fascinující účinek, patrně proto, že tento muž dovedl promluvit německému člověku ze srdce a z duše daleko lépe než posud kdokoli jiný. Často jsem si porovnával, jak zní řeč nějakého obyčejného podvůdce, který schůzi zahajuje, a jak potom Hitlerova. První je obyčejně nějaké duté povídání, které vypadá jako naučené a na něž lidé ani příliš nereagují. Něco docela jiného, začne-li Hitler.

Jeho intonace jde jeho lidem jaksi přímo k srdci. Jeho hlas zní jako by vycházel z nejhlubšího přesvědčení a zaujetí, a v tom je nepochybně největší část jeho úspěchu. Někteří praví, že je to výsledek přímo vědeckého studia působení na lidovou duši. Někdy se také přetřásá otázka, zdali je Hitler pouhý cynik, který hraje na duši lidu, aby z ní dostal takovou ozvěnu, jaké potřebuje pro své politické cíle, anebo zdali jen s naprostou otevřeností říká to, co si myslí. Není pochyby, že jeho řečnické prostředky jsou záměrně voleny a pečlivě odměřovány, jak to ostatně on sám otevřeně popsal v „Mein Kampf“. Ale přes to všecko je přece jen působivost příliš veliká a práce pro cíl příliš vytrvalá, aby mohly být vybudovány na pouhém cynismu. Sotva lze pochybovat o tom, že je za tím vším víra fanatického nacionála, která celý ten umělý řečnický aparát pohání a napájí jakousi temnou a mocně působivou silou.

Další tajemství Hitlerova úspěchu záleží patrně v tom, že jeho řeči nejsou vybudovány na logice rozumu, nýbrž na tom, čemu někteří psychologové říkají logika citu. To se ovšem zvláště dobře uplatňuje u národa tak sentimentálního, jako jsou Němci, u nichž se i potřeba víry, světového názoru a poznání projevuje jako afekt, jako nejasné prahnutí po neznámém, jako citová neukojenost a nikoli jako rozumová aktivita. Německá politika, jako snad celá moderní německá kultura je daleko víc věcí citového a pudového vzrušení a vzrušování než rozumové disciplíny. Právě tomu Hitler velmi dobře rozumí, snad proto, že je sám člověk tohoto typu. Proto také jeho řeči působí jen tehdy, jsou-li mluveny a poslouchány, a ztrácejí podstatnou část moci, jakmile byly vytištěny. Nezáleží v nich také na tom, co se říká, jako na tom, jak se to říká. A toto jak míří přímo na nacionální podvědomí. Stačí k tomu něco málo hesel s obsahem co možná neurčitým, ale zato nabitých vášní a citovostí, hesel, která pevně vnuknuta a zasazena do lidské duše, vybuchují tam po sebemenším dotyku jako náboje — čest, svoboda, potupa, moc. Je to hotová řečnická magie. Nás Masaryk celý svůj život učil: Bojte se vášní, jsou zrádné. Němce Hitler učí něčemu docela opačnému: Nebojte se vášní a nesvěřujte se rozumu.

Shledáváme, že jsme ještě skoro nic nenapsali o tom, co bylo událostí dne, totiž o volbách samotných. Je však těžko povědět něco zajímavého o tom, co jsme všichni

s jistotou očekávali. Německé volby — necháme-li stranou italské, ruské a jiné podobné — mají tu světovou zvláštnost, že je v nich vyloučena porážka vlády. A proto to nejsou volby v našem slova smyslu. Kdyby vláda očekávala, že v nich prohraje, jistě by je nebyla vypsala. V Německu se neodehrává zápas o většinu, ta se předpokládá a je samozřejmá, zápasí se jenom o procenta kolem devadesáti. Nedivme se příliš, že výsledky jsou tak jednomyslné. Především Hitler vypisuje volby jen u příležitosti takových událostí, které sotva Němce mohou nechat lhostejným. Tak i ten, kdo má nechuť k režimu, může snadno nalézt před svým svědomím omluvu, že nehlasuje pro režim, nýbrž pro věc všemu národu společnou. Za druhé nesmějí hlasovat židé (zvláštní vyhlášky je na to důtklivě upozorňují a hrozí tresty těm, kteří by přece jen odevzdali hlasovací lístek) a za třetí je těžko možné, aby ten, kdo několik let žije v tomto ovzduší, které je vlastně jediným monologem vlády, bez kritiky a bez veřejné diskuse, nepodlehli jeho vlivu. O prostředcích morálního a jiného nátlaku nemluvíme. Jsou jistě tak rozmanité jako svět sám. A konečně a nade všechno musíme mít na paměti, že německý národ v těchto letech prodělává něco podobného, co jsme prodělali my v dobách převratu. Nenalézám jiného přírovnání, když pozoruji reakce lidí, ono nesmírné vzrušení, ony davy, čekající dlouho do noci po volbách na chvíli, až se objeví vůdce na balkoně, ono zdravení pochoduujících vojáků, ono nadšení nad parádním krokem setniny a nad mladým důstojníkem jedoucím v čele, a na jiné a jiné podobné projevy. Mít velikou armádu, to je tomuto lidu po dlouhých letech zas něco nového. Vidět německé vojsko v porýnském městě také. Takovému podrobnosti musíme mít na paměti, chceme-li aspoň přibližně pochopit, co se v duši tohoto lidu děje. Jsou to reakce v pýše vychovaného lidu, který nikterak nemohl porozumět, jak se mohlo stát, že on, domněle nepřemožitelný, byl ve válce poražen, kterému porážka připravila strašné pokoření a který se nyní prudkými výbuchy zbavuje tohoto tísnivého pocitu. To je vlastní smysl onoho nesčetněkrát opakovaného slova, že Německo žilo v necti a potupě, a že mu nyní vůdce jeho čest zase vrátil. Ta nečest, to byla válečná porážka a její následky. Následky nyní tento lid pod vedením Hitlerovým odčिňuje, ve skutečnosti i v obraznosti. Dost možná, že se jednou pokusí odčinit i porážku samu.

My všichni, kdo stojíme kolem, musíme bedlivě pozorovat, co se tu děje. Musíme si odvyknout reagovat na to lacinými vtipy a posměšky a přimět se k uvědomení, že jde o věc vážnou, o elementární citovou revoluci, která není — jako všechny podobné zjevy — dost usměrněna a proto otřásá Evropou na všech stranách. Měli bychom se také více než na starosti o to, co budeme o hitlerovské revoluci mluvit, soustředit na zájem o to, co budeme vedle ní dělat. Musíme si najít pravý způsob, jak s ní jednat, což není věc nikterak jednoduchá, protože je k tomu třeba ji dobře znát, dobře pozorovat a vytrvale studovat. Ale nejdřív se modleme, aby s nás bůh politiky konečně sejmul onu kletbu malichernosti a úzkého obzoru, s jakou se mnozí, přemnozí z nás dosud na hitlerovskou revoluci dívají.

Stanislav Yester:

Jak se státy opevňují

Smysl opevňování.

Co je opevnění nebo pevnost? Je to zvláštní technická úprava určitého prostoru, který chceme hájit po určitou dobu proti nepřátelské přesile. Čím je ta úprava dokonalejší, tím déle klademe zde odpor a tím větším silám při tom můžeme čelit. Jestliže tři rakouské divise v září 1914 úspěšně odolávaly v pevnosti Přemyšlu jedenácti ruským divisím, které pevnost obklíčily, svědčí to o tom, že zvláštní úprava prostoru kolem Přemyšlu nahrazovala Rakušanům v tomto zápolení hodnotu asi 7—8 divisí. V otevřeném poli by bylo 11 ruských divisí 3 rakouské divise zdolalo a zničilo během několika hodin. V technicky zvlášť upraveném terénu dovedly tyto 3 divise odolávat skoro čtyřnásobné přesile po několik týdnů. Ruská pevnost Port Arthur, kterou ve válce 1904-05 Japonci obléhali řadu měsíců, stála je až do její kapitulace 90.000 mužů, z toho 25.000 mrtvých, zatím co ruská posádka za tu dobu ztratila 23.000 mužů, z toho 8.000 mrtvých. Také Port Arthur ukázal, že moderní opevnění mohou po měsíce odolávat čtyřnásobné přesile. Nejsou-li však tato opevnění nepřitelem zcela obklíčena a je-li možné jejich posádku strídat, jsou pak mnohem odolnější, jak jsme r. 1916 viděli na Verdunu.

Opevňujeme obyčejně v první řadě ty prostory na svém území, kterých se potřebuje nepřítel zmocnit co nejrychleji, aby mohl napadnout naši armádu za výhodných podmínek nebo aby si otevřel cestu k životním střediskům našeho státu. Armáda pravidelně úporně hájí tato střediska. Kdyby byla poražena, nesmí se nepřítel našich životních středisek lacině zmocnit. Opevnění musí tedy znesnadnit nepříteli postup ve směru na naše životní střediska.

Dnes důležitými životními středisky jsou zdroje válečných surovin a cesty, po kterých je dostáváme. Výrobní válečného materiálu se dají přemístit do vnitrozemí, ale nedají se přemístit z pohraničí na příklad doly, nedají se přestěhovat přístavy. V tom smyslu se musíme dívat také na francouzská pohraniční opevnění. To není pouze ochrana francouzského vnitrozemí, nýbrž také zabezpečení zdrojů strategických surovin: železa a uhlí, které jsou rozloženy těsně při hranicích německo-francouzských. Ztráta každého kroku francouzského území v pohraničí Lucemburska, Sárska, kolem Met a Nancy znamená ztrátu uhlí a železa, bez nichž se nedá válčit.

Opevnění životních středisek musí být tím důkladnější, čím déle budou nucena odolávat nepřátelské přesile. Schopnost odporu bude se tedy řídit dobou, kterou potřebuje vlastní armáda, aby jim přispěla na pomoc. Máme-li stejné síly jako nepřítel a shromáždíme-li je kolem životních středisek dříve, než by je nepřítel mohl ohrozit, nebylo by je třeba ani opevňovat. Opevnění strategicky důležitých prostorů musí tedy být tím důkladnější, čím pomalejší je nástup vlastní armády, je-li rovnocenná nepřátelské. To musíme zdůraznit. Tato kombinace padá, jakmile naše síly budou i po nástupu slabší nepřátelských. V tom případě se musíme spokojit obranou, a obrana opřená o dobrá opevnění, násobí náš odpor.

Prusko, které vědělo, že ve válce s Francií bude mít roku 1870 dvojnásobnou armádu než Francie, neinvestovalo nic do pevností, které by chránily německá životní střediska proti

Francii, nýbrž do komunikací, které by umožňovaly rychle soustředit německou přesilu u francouzských hranic.

Maginotova linie.

Před dvěma roky uveřejnil bývalý náčelník francouzského hlavního štábu, generál Débèney v „Revue de deux Mondes“ úvahu o novém opevnění francouzských hranic, kde tvrdil, že tato opevnění jsou skoro neprostupná a že dovedou po týdny, snad i měsíce zadržet německý nápor a tím umožnit klidný nástup francouzské armády. Generál Débèney připouští možnost, že Němci obejdou tato opevnění přes Belgii, ale i tam budou mít mnohem větší překážky než r. 1914, poněvadž belgické velení, opevňujíc tok Mózy až k holandským hranicím, navazuje u Lucemburska na opevnění francouzská. Generál Débèney má nač být hrd. Žádal svého času francouzskou sněmovnu o úvěry na opevnění německých hranic. Tehdy její členové žili v přesvědčení, že locarnské smlouvy Francii chrání stejně dobře, jako Débèneyovy konstrukce. Poněvadž jeho požadavek byl zamítnut, vyvodil z toho důsledek a jako náčelník hlavního štábu odstoupil. Tehdy výslovně žádal, aby do r. 1935 východní francouzská hranice byla opevněna. Jeho nástupci podařilo se za podpory ministra Maginota opevňovací plány provést. Vidíme, že v pravý čas. Dobrý voják nesmí nikdy svěřovat obranu země jedině smlouvám, jako nesmí dobrý kněz péči o věřící ponechat jedině Pánu Bohu.

Frank H. Simonds v článku „The French Fortifications“ píše, že od starořímských dob Evropa neviděla tak mocnou opevněnou hradbu, jakou si pořídili Francouzové během posledních šesti let na své východní hranici. Francouzská opevnění ve světové válce vykonala poctivě svou úlohu. Přinutila Němce, aby se jim vyhnuli pochodem přes Belgii. Když Moltke mladší zesílil náhradními divisemi německé levé křídlo a nařídil mu útočit proti francouzským pohraničním opevněním, odolala. V bitvě na Marně znamenitě kryla pravý bok francouzské bitevní sestavy. Při tom význačnou a jedinečnou úlohu měl Verdun, kolem kterého se tehdy německá fronta zlomila jako kolem žulové hrany. Němcům se během války nepodařilo prorazit stálými francouzskými opevněními na hranici německo-francouzské.

Když v r. 1916 Němci hleděli tuto linii zdolat a nasadili hlavní úder na její severní křídlo, které tvořil Verdun, znovu odolala.

Roku 1918 Francouzové získali zpět starou hranici z roku 1871 a tu se ukázalo, že pohraniční opevnění z r. 1914 jsou příliš daleko od hranic a že nijak nechrání zpět získané zdroje strategických surovin v Lotrinsku. Francouzové mohli také použít německých pevností Met a Štrasburku, jež byly cílem orientovány proti Francii.

Francouzové po světové válce tedy přikročili k opevnění nové hranice především tím, že zesílili opevněný prostor Belfortu na švýcarských hranicích a uzavřeli mezeru mezi Jurskými Alpami a Vogesami. To byla jižní kotva jejich opevněné soustavy. Potom podél rýnského břehu postavili nepřetržitou řadu drobných opevnění, které brání v přechodu Rýna. Uprostřed této soustavy leží Štrasburk, jehož opevnění byla zesílena. Rýn jižně od Štrasburku je dnes nepřekročitelný pro obě strany. Proto Francouzové čekají německý úder mezi Rýnem a Moselou. Proto si zde ve zbrzděném terénu nízkých Vogéz vybudovali ohromný labyrint opevnění. Dále k východu postavili lehká opevnění až do řeky Saar. Tato slouží jen k odrazení náhlého útoku, ale ne k trvalému odporu. Zato severozápadně od Met Francouzové postavili podobnou soustavu pevností, jako severozápadně od Štrasburku. Opevnění od Met prodloužili až k hranici belgicko-lucemburské.

Francie i v míru bude v opevněných prostorách udržovat dostatečné posádky, speciálně vycvičené a doplňované z nejbližšího okolí. Od Lucemburku do švýcarských hranic bude Francie chránit svá opevnění řadovou armádou. Kdyby se Němci rozhodli vtrhnout do Belgie, pak hlavní francouzské síly se hnou k severu, aby se spojily s Belgičany a kryly Mósu. Při tom se Němcům tentokrát nepodaří obchvátit francouzské severní křídlo, poněvadž bude kryto umělým zavodněním. Podobně bude uměle zavodněn prostor mezi novými opevněními v Lotrinsku. Kdyby Angličané poslali do Francie pomocný sbor, pak tentokrát zasáhne v Belgii na Móze.

Co víme o francouzských opevněních?

Velmi mnoho toho o nich vykládá německý odborný tisk. Francouzové prozrazují velmi málo. Pro uklidnění veřejného mínění uveřejnili řadu dat a fotografií, které před vydáním pečlivě prozkoumala vojenská censura.

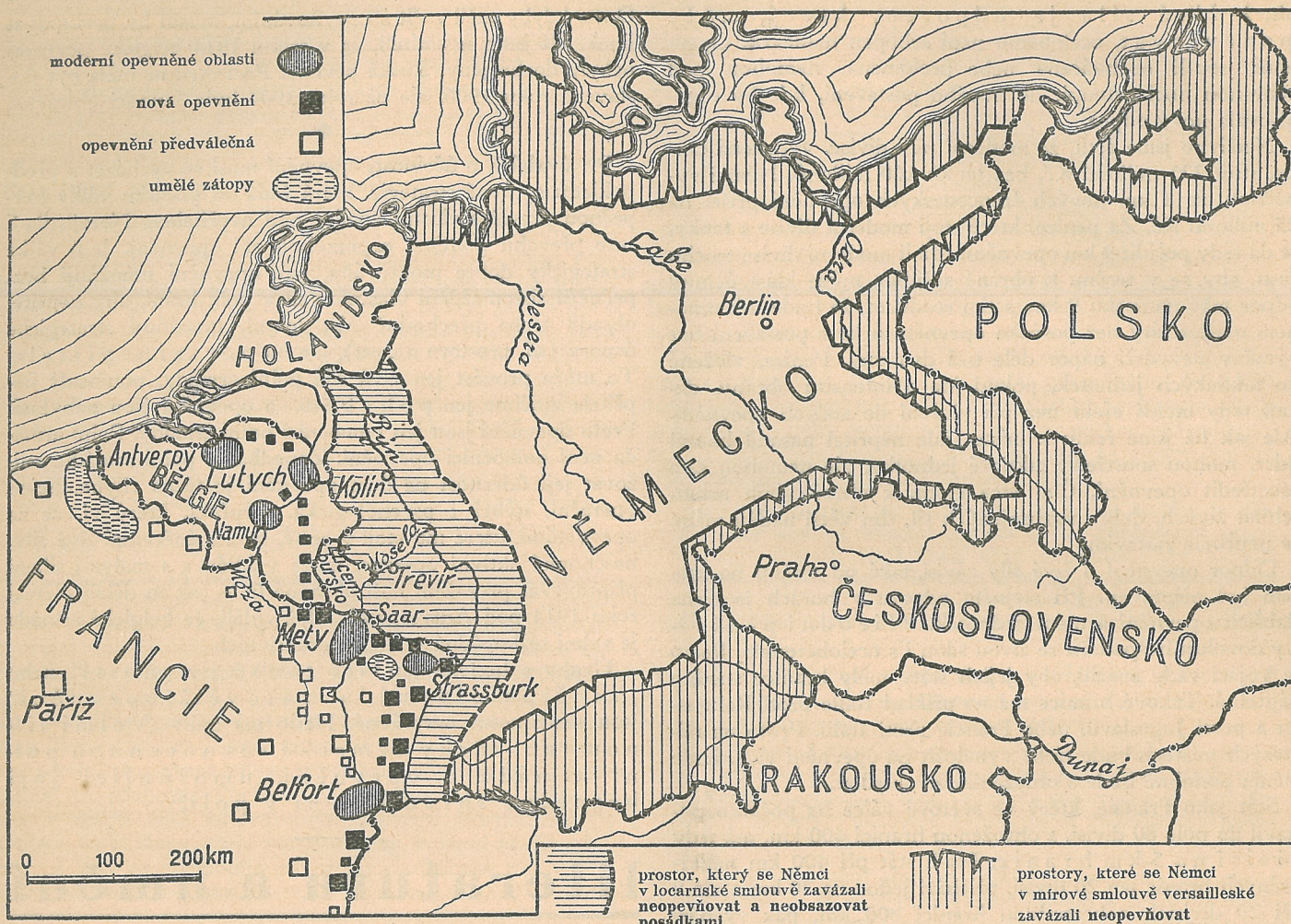
Francouzsko-německá hranice měří dnes 370 km od Švýcar do Lucemburska, do belgických hranic 420 km (hranice československo-německá má přes 900 km). Dnes je hranice francouzsko-německá chráněna třemi řadami opevnění: předválečným francouzským, které tvoří třetí sled, předválečným německým, které je druhým sledem a v prvním sledu novým opevněním z posledních let. Využívajíce starých opevnění, Francouzové podle německých odhadů věnovali v posledních šesti letech na nová opevnění (Maginotovu linii) asi 7 miliard franků, počítají-li se také náklady, spojené se stavbou pohraničních komunikací.

Podle německých zpráv nová francouzská pohraniční opevnění představují složité skupiny staveb, tvořících nepřetržitý řetěz, v němž na 300 km připadá asi 300 ocelobetonových pevnůstek, chráněných proti plynům a nejmocnějším dělovým palbám. Opevnění se zcela ztrácí v terénu a jsou umístěna tak, aby se mohla palbami navzájem podporovat. Dvě opevněné oblasti, obrácené proti Falcku, představují rozsáhlá podzemní místa, do kterých vnikají pod zem železnice. Jsou tu dílny, skladiště a kasárny. Poněvadž obyčejné prostory jsou umístěny hluboko pod zemí (40—60 m), je odstraněno ono strašlivé, nervy rvoucí dunění a praskot, které způsobují úderý dělových nábojů na stěny a stropy staveb. Němci píšou o připravených ničeních a překážkách, o umělých zavodněních, o četných protiletadlových bateriích, světlometech atd., které soustavu doplňují. Z 26 francouzských divisí je už prý nyní 7 v pohraničních pevnostech. Aby se ulehčilo soustředění sil na Alsaské rovině, Francouzové prokopali Vogézy. Pohraniční opevnění umožňují Francouzům krýt lépe než r. 1914 přímý směr Trevír—Paříž armádou soustředěnou na severním křídle hranice německo-francouzské. Jsou-li správné dohady německé a anglické, šlo by tu o soustředění defenzivní, které doporučoval maršál Petain. Koncepce generála Veyganda byla ofensivní. Angličané se domnívají, že podle Veygandovy koncepce Francouzové v případě války s Němci by po boku Belgičanů zahájili postup podél severní Mosely na Kolín n. Rýnem.

Každá nová francouzská pevnost a pevnůstka je chráněna proti útoku jak se zemského povrchu (pěchota, dělostřelectvo, tanky, plyny, ohňomety) tak proti útoku z podzemí (podkopy) a proti útoku ze vzduchu.

Opevněný prostor není stavěn podle schematu, nýbrž je to využití výhod terénu pro potřeby operační. V takovém opevněném prostoru jsou kulometné kasematy a malé pevnůstky, dále styčná opevnění, opatřená děly (každých 4 km), a konečně jsou tu mohutná opevnění na ploše 9—12 km. Těchto velikých opevněných prostorů není mnoho. Francouzský generál Culmann tvrdí, že v nízkých Vogezách byly vybudovány 3 a na Mosele 8—10.

V opevněných prostorech jsou pancéřové věže, podzemní kasárny, sklady a galerie. Betonové úkryty mají stropy 2 až 12 m silné, čelné stěny 2,5—5 m. Pancéřové kopule pro kulometry jsou 25 cm silné, kopule dělové 30 cm, kopule pro hrubá děla váží 50 tun.

Francouzové počítají, že Němci při útoku na opevněné pásmo zasadí speciální tanky, opatřené 9 cm pancířem a hrubými děly. Proti těmto tankům prý použijí dělových tanků, jež mají úkryty v opevněních, tak aby mohly provést náhlý výpad.

Proti útoku ze vzduchu ocelový beton chrání lépe než proti dělovým střelám, poněvadž pumy mají maximální rychlost asi 250 m za vteřinu. Při prorážení opevnění nemá tak význam váha a střely (ráže) jako její rychlost.

Podzemní vesnice a města jsou elektricky osvětlována, mají své cisterny a ventilaci bezpečnou před plyny. Veliká pozornost se věnovala odssávání kysličníku uhelnatého, který se tvoří hlavně při palbách kulometů. Vchod do opevnění je pravidelně půl kilometru vzdálen od vlastní tvrze, která má vchody mírové a válečné; tyto se otevrou až při vzniku nepřátelství. Opevnění francouzská jsou opatřena příkopy proti tankům, které se hájí ohněmi a automatickými pistolemi. Podél celé hranice vedou podzemní dráhy, i pod vodními toky. V pohraničí sárském bylo pro opevňovací práce použito také důlních šachet a štol. Před opevněním jsou drátěné překážky. Němci předpokládají, že příkopy kolem francouzských opevnění budou podle potřeby naplněny trvalými plyny, které do opevnění nemohou vnikat.

Mohutná opevnění o ploše 9 až 12 km jsou od sebe vzdálena asi 9 km. Tato mezera se chrání menšími opevněními. Není ovšem všude stejná. Hlavním charakteristickým rysem no-

vých francouzských pohraničních opevnění je to, že jsou budována podle vlastností terénu, že se nedají kopírovat, že z jednoho opevnění nedá se bezpečně předválečných. Z toho důvodu také jádro posádky takového opevnění musí tvořit vojáci, kteří v nich bezpečně zdomácněli.

Opevnění u malých států.

Prvou povinností strategie malého státu je dobrými politickými svazky získat předem nad možnými nepřáteli převahu v poli. Belgie před světovou válkou byla si jista pomocí Anglie a Francie. Poněvadž věděla, že tato pomoc bude potřebovat určitého času, než se posune na Mózu, musila přikročit k opatřením, která by zamezila, aby Němci překročili Mózu dříve, než k ní dojdou spojenecké posily. To se vyřešilo tím, že podél toku Mózy Belgičané postavily dvě velké moderní pevnosti, Lutych a Namur, které bohužel v srpnu 1914 nebyly ještě dobudovány a dokonale vyzbrojeny.

V tak zvané pohraniční bitvě na konci srpna 1914 opevnění Namuru, kde byly asi 2 divise belgicko-francouzské, připoutala na sebe 6 divisi německých a veliké množství německého těžkého dělostřelectva. Německé divise i to dělostřelectvo, nebýt Namuru, mohly se stát velmi nepříjemnými francouzské 5. armádě. Na počátku září 1914 belgická pevnost Antverpy a francouzská stará pevnost Maubeuge připoutaly k sobě 6 německých sborů, které chyběly Němcům citelně v bitvě na Marň.

Někdo se zeptá: co je levnější, obrana živou silou nebo ocelobetonem? Než tuto otázku odpovíme, musíme upozor-

nit, že živá síla je odporem, který může manévrovat, ocelobeton není schopen manévru. Opevnění, jsou-li obchvácena nebo prolomena, nemohou pod ochranou noci ustoupit do nového postavení, kde by organisovala nový odpor.

Nedávno jsme četli, že moderní pěší divise, vybavená tanky, stojí 225 milionů Kč, bez tanků 160 milionů. Němci vy počítali, že 1 km nových francouzských opevnění přišel na 25 milionů Kč. Za peníze, které stojí moderní divise s tanky, se dá tedy pořídit 9 km opevnění. Má-li moderní divise trochu času, aby se v terénu k obraně zařídila, může klást účinný odpor také na úseku 9 km, s tím rozdílem, že bude mít mnohem větší ztráty než posádka opevnění a že v postavení bez výměny nevydrží nápor déle než dva dny. Peníze, vložené do taktických jednotek, pokud jde o intenzitu obrany, dávají tedy menší efekt než při vložení do stálých opevnění. Ale jak už jsme řekli: k místu, kde nepřítel nasadil hlavní úder, mohou soustředit taktické jednotky, ale nemohou tam soustředit opevnění. Čím více mohu k ohroženému mostu sehnat živých, dobře vyzbrojených sil, tím větší naději mám, že nepřítel zastavím.

Odpor opevnění a živé síly závisí také od terénu na kterém byl připraven. Při stejném odporu v horách je třeba slabších opevnění a méně jednotek. Přírodním překážkám dovolují hospodařit se živou silou i s ocelobetonem. Proto se vojáci vždy snažili, aby jejich státy měly hranice snadno hájitelné. Takové hranice má na příklad Itálie proti Rakousku a proti Jugoslavii, nebo Francie proti Itálii. Proto na některých místech bude třeba vynaložit na opevnění více, jinde méně; podobně bude s obsazením živou silou.

Stát jako Francie, který ve světové válce na počátku postavil do pole 80 divisí, s ohroženou hranicí 400 km, má tedy divisi na 5 km hranic. Má-li stát při 400 km nebezpečných hranic jen 20 divisí, přichází jedna na 20 km a má-li při 20 divisích nebezpečnou hranici 800 km, pak vychází jedna divise na 40 km. Jinými slovy: stát, který má dvakrát delší nebezpečné hranice než Francie a čtyřikrát menší armádu než ona, má osmkrát slabší síly ke krytí svých hranic. A v takovém postavení je skoro každý malý stát. Proto jeho přípravy válečné musí být provedeny zcela jinak než přípravy velmoci s krátkou nebezpečnou hranicí. Vedle divisí živých musí postavit na nejnebezpečnějších místech pohraničí také divise ocelobetonové. Tyto ocelobetonové divise se nejlépe uplatní tam, kde malý stát je vklíněn do velmi trvalých spojeneckých svazků, hlavně v bezprostředním sousedství. Jakmile se však stále mění možnosti spojenecké spolupráce, je lépe se omezit na stavbu nejnütnějších opevnění pro krytí mobilisace a nástupu a raději vše vložít do živé manévrující síly, kam zařadíme všechny bojeschopné muže.

Peníze, vložené do opevňovacích prací, mohou být zcela vyhozeny, když dojde k válce než opevnění budou schopna služby. Proto se doporučuje nezostavět současně veliké úseky, nýbrž spíše rychle ukončit soustředěnými silami jeden (nejdůležitější) a pak postupně stavět další. V tom smyslu se má také postupovat při přezbrojování a doplňování vyzbroje živých sil. Raději mám po ruce několik dokonale vyzbrojených divisí než veliký počet divisí ve stavu nedozbrojení a nedoorganisoování. Zde je dobré držet se metod zbrojení námořního, kde loďstvo sestává z několika brigád různých typů z různé doby, ale kde v každé brigádě jsou lodí stejné rychlosti a výkonnosti bitevní. Při tom nejmodernější lodí dostávají nejobtížnější operační úkoly. Francouzové si mohly roku 1929 dovolit stavět současně celou obrannou pohraniční linii, poněvadž byli kryti demilitarisovaným územím Porýní. Do stavěli právě ve chvíli, kdy bezpečnost v pohraničí pominula.

Dnes, kdyby měli začít s opevňováním, musili by postupovat jinak. Už jsme se zmínili, že v srpnu 1914 belgické pevnosti nebyly dozbrojeny. Ruská pevnost Port Arthur měla být do stavěna roku 1906, ale už roku 1904 byla Japonci obležena.

Při úvahách o účelnosti opevnění musí se vycházet z předpokladů správné strategie, která žádá od počátku války bezpečnou převahu vlastní koalice nad nepřítelem. Nezajistila-li tuto převahu politika, nepomohou ani opevnění. Je-li válka strategicky dobře montována, pak opevnění umožňují bezpečnější shromáždění vlastních sil v poli, brání, aby nepřítel obsadil třeba přechodně část území, umožňují strategické úspory (sil, prostoru a času), ale neporazí nepřítele. To může provést jen živá síla polní armády, poněvadž nepřítele zničme jen pohybem, a opevnění jsou nehybná. Proto opevnění jsou jen pomocnicí polní armády. Polní armáda není pomocnicí opevnění. Zanedbávat polní armádu, snižovat její údernost na účet opevnění je těžká chyba, nejen operační, nýbrž i psychologická. Nepřítel, který ví, že za opevněními, které mu stojí v cestě, stojí méněcenné živé síly, neschopné aktivní operace, může v klidu a s malými silami připravovat proražení naší obranné linie, jak to dělali Němci roku 1914 pod Antverpami, když viděli, že belgická armáda je velmi těžkopádná v akcích ofensivních.

Úvahy s heslem: „místo tanků pevnosti“ nebo „menší polní armáda a zato větší opevnění“ jsou venkoncem nesprávné. Heslo má znít: „Velmi silnou, technicky německé rovnocennou polní armádu a opevnění, umožňující její bezpečné shromáždění v poli!“

literatura a umění

Stultus:

Co je to formalismus?

Život země Sovětů plyne svou cestou. Má své velké události, novinky, práci. Po sjezdu stachanovců průmyslu se scházejí v Moskvě úderníci chovu dobytka; nejlepší dojičky, malý kavkazský hoch, jenž vypěstoval dobrého hřebce, selky, které uchovaly na živu mnoho selat, se baví se Stalinem. Země se připravuje k jarnímu osevu, který má dát obrovskou, hojnou úrodu, jejíž rozměr už byl předem vysloven, určen, bezpodmínečně stanoven. Vláda vydává nařízení o všeobecné pracovní povinnosti selského obyvatelstva při stavbě silnic — což je věc významná.

Nedávno se skončila porada spisovatelů, ke které se sjeli do Minsku. Mluvílo se tam o všeličems, přelo se, debatovalo, trochu, což je jisté, se vyrovnávaly účty. Velký básník sovětský Selvinskij napsal báseň o Stalinovi, k níž mu velmi blahopřál jeho druh Bezymenskij. Ale kromě věcí organisačních a osobně tvůrčích v Minsku najednou byla i zmínka o otázkách zásadních. Básník Kirsanov prohlásil, že jak tu před celým shromážděním svých kolegů stojí, nepotřebuje žádného formalismu. Obejde se bez něho velmi dobře. I když snad někdy v minulosti do formalismu trochu zabředl, uvědomuje si své chyby. Básně bez formalismu se mu píší mnohem lépe.

Aha, tady jsme konečně u toho! Co je to u všech d'asů s tím formalismem? Proč se naň tak pamatuje ve všem, co se dnes v SSSR řekne o umění? A proč se vůbec vrací sovětská lidé k této prašivé ovci kumštu, dávno již odsouzené a odbyté? Pokusíme se to nějak vysvětlit, jakkoli je to těžké, neboť formalismus, tento hrůzně zavrhaný, hanebný směr se v zemi socialistického realismu definuje tak ze široka, že jeho obrysy mizí v mlhavém neznámu.

K tomu je třeba, abychom nahlédli trochu do minulosti. V Rusku existoval kdysi literární směr, zvaný formalismus. Jeho experimenty umělecké nejsou nezajímavé. Avšak hlavní a nejdůležitější zásluha, jak se nám zdá leží jinde, a to na poli vědecké práce. Formalistická metoda v oboru literární kritiky, teorie a dějin literatury přispěla mnoho k očistění těchto oborů od pustého impresionismu, který před tím v nich panoval. Upřesnila terminologii, sama mnoho nových pojmů formulovala, slovem, dala literární vědě nová kritéria. Kládli-li umělci formalisté hlavní důraz na formální stránku tvorby, podmiňovali-li obsah převážně tvarem, zacházeli-li na této cestě leckdy přespříliš daleko, činili tak jistě proto, že si doba žádala jakési nové ukázněnosti v tvorbě. Psychologicky vznikl ten směr jako protiklad mlhavosti období symbolismu. O jeho historických pramenech se tu zmiňovat nebudeme, zavedlo by to příliš daleko do dějin estetického myšlení nejen v před a porevolučním Rusku, ale i v celém světě. Stačí říci, že toto hnutí je původcem tak rozšířeného nyní výrazu formalism, že vytvořilo na půdě Ruska jeho pojem.

Nyní je formalismus jako směr umělecký dávno zničen. Byl uznán již před lety za nevhodný a škodlivý pro sovětské umění. Konečně, je tomu také již několik let, co rozhodnutím, jemuž se nikdy nezapomene dát predikát „historické“, byl oficiálně nastolen umělecký směr, zvaný „socialistický realismus“. Mnoho formalistů se dlouze a bolestně přeorientovalo, několik z nich jaksi zaniklo, aniž se novému směru přizpůsobili. Zdálo by se, že ti, kdož vládou zemi, rozmetli hnutí tak důkladně, že po něm nezůstalo ani památky. Kde tedy hledají tak pracně pozůstalost formalismu, kde nacházejí mezi sociálně-realistickými perlami toto smetí? A nejsou vůbec protiformalistická vystoupení honbou za přeludy? Podíváme-li se však na to, čemu se dnes v SSSR říká žalovatelným slovem „formalismus“, uvidíme, že se tím rozumí velmi mnoho, rozumí se tím všelicos. A aby se pochopilo co, musí se přibrat na pomoc ohlasy sovětského tisku.

„Formalisté“ jsou vyřizováni.

První slovo v novém boji proti formalismu měl ústřední list strany „Pravda“: slovo o Šestakovičovi, které také dostalo přívlastek „historické“. „Pravda“, jak známo, vyčítala mladému skladateli všechny formalistické neřesti. Následovala tisková kampaň, působivší na veřejné mínění jako zvuk trubky na vojenského koně: dalo se do poklusu. Jako příští číslo programu následovalo všeobecné zdeptání známého sovětského architekta Mělnikova. Jako nejhorší jeho formalistická vlastnost byla uvedena skutečnost, že staví domy beze schodišť. Přibere-li se k tomu ještě to, že stavby Mělnikovy vypadají jako holé a neúhledné škatule, neboť tak aspoň vysvítá z článků a z nejasné reprodukce novinové, pak je vidět, že je s ním zle.

Netrvalo dlouho a v „Izvěstích“ se objevil článek namířený proti spisovatelce Mariettě Šagiňanové. Zle se jí v něm vyčítalo, že se zastává formalistů. Napsala asi tolik, že přes veškeré své chyby měl formalismus jistý historický význam.

Co je? Co se to děje? Člověk nevěřil svým očím. Marietta Šagiňanová — ta věrná, ta vášnivě přesvědčená pěvkyně socialismu! Co ta, probůh, mohla jen provést? Tedy několik slov o ní.

Marietta Šagiňanová, Arménka původem, píšící rusky, začala svou spisovatelkou dráhu ještě před revolucí, v první čtvrti století, kdy se vyskytlo v Rusku tolik básníků najednou. Většina jejich jmen zanikla právě tak rychle, jak rychle vzplanula, a může se říci, že spolu s nimi zanikla i Šagiňanová — tedy Šagiňanová těch dob. Psala totiž „dekadentní“, jak se tehdy říkalo, básničky, vzhledem ke svému původu snad s nádechem orientální exotiky. Objevuje se zas po říjnové revoluci jako prosaik. Píše nejdříve povídky, pak úspěšný v té době seriál sovětského detektivního románu „Mess Mend“, až konečně dospívá

k velkému svému románu „Hydrocentrála“, právě to hymně socialistické práce. Jím se stává Šagiňanová uznávanou autoritou, oslavovanou a za příklad dávanou autorkou. O její tvorbě se může soudit cokoliv, ale autorka má své kvality a úžasnou sečtělost a erudici. A ještě jedna sympatická vlastnost: tato žena spisovatelka věří v to, co dělá. Její postupný vývoj literární se může vzít jako vzor velkého morálního a uměleckého boje umělce sama se sebou, rvavého a mučivého přesvědčování nikoliv jiných, ale svého tvůrčího já o velké pravdě socialismu. Šagiňanová zná dobře filosofii marxismu. Nemůže se ve svých spisech hnout bez dotvrzujících citátů z Hegela, Marxe a Lenina. Věří s prudkostí a dogmaticností, vlastní Východu, počínaje Kavkazem. Je zkrátka mimo každé podezření.

Nechci ji brát v obranu. Provedla vskutku hroznou a nepromyšlenou věc, jak se hned sami přesvědčíte. Oznámila totiž svazu sovětských spisovatelů, jehož je členem, že je odhodlána z něho vystoupit. Toto své rozhodnutí odůvodňovala pošetilým tvrzením, že spisovateli se v zemi Sovětů žije hůře než dojičce nebo štolbovi. Píše:

„není snad tragedií to, že kdybys byl býval štolbou, a všechno žár a oheň, všech osmáct hodin každodenní práce, všechnu energii, vydávanou nyní na knihu, bys vkládal nikoliv do péra, ale do kartáče a metly... potěšil bys srdce strany... kdežto nyní nad tebou jen krouží hlavou: „Pro pána, tihle spisovatelé“, a nechají o tobě kolovat ošklivé anekdoty o tvých flámech, skandálech, rváčství.“

Se své strany uznal výbor svazu sovětských spisovatelů počínání Šagiňanové za naprosto nevhodné. Prohlásil důvody jí udané za neodpovídající pravdě a

„mající ráz paušálních klevetnických obvinění spisovatelky veřejnosti země Sovětů. M. Šagiňanová projevila svým prohlášením nepochopení úlohy a místa spisovatele v zemi Sovětů, a zároveň i nadutost, vypínavost a přehodnocení svého významu v literatuře.“

Jakkoliv je provinění Marietty těžké, musí se na její obranu podotknout, že se rychle vzpamatovala a zatížena obecným pobouřením byla nucena ještě za téhož zasedání výboru vzít své prohlášení zpět a uznat čin i slova za „hrubou politickou chybu“.

Než provinění tak těžká se lehce nezapomínají a hříšnice má za ně pořádně pykat. Hned druhého dne „Komsomolská Pravda“ hází spisovatelce na hlavu „nevyžitý inteligentský individualismus“ a opovržení ke kolektivu. „Pravda“ jí věnuje celý článek se zvláštním názvem „Sny a zvuky Marietty Šagiňanové“. Projevuje v něm zas nespokojenost se spisovatelčinou domýšlivostí a poznává se pedagogicky, že klasikové minulosti, jako Někrasov, Tolstoj a jiní byli skromnější než spisovatelé, kteří se ještě klasiky zdaleka nestali. Obzvláště však je „Pravda“ nespokojena s tím, že Šagiňanová, jejíž sebrané spisy začaly vycházet již před časem, v nich nevynechala své předrevoluční práce. Je celkem jedno, že se jich zřídka a uznává za chybné. Jsou tam.

„Tragedie spisovatelky Marietty Šagiňanové je v tom, že sovětská vláda odměňuje nejlepší, jako vynikající avantgardní mistry své práce za zvláštní zásluhy — i podkoní i spisovatele, Ostrovského a Sulejmana Stalského, ale neodměňuje beze zvláštních zásluh ani dojičky, ani spisovatelky.“

Článek je velmi poučný.

Čirou náhodou se stalo, že na stejný den jako citovaný článek spadá uveřejnění jednoho vládního nařízení. Pojednává o druhém moskevském Uměleckém divadle. Tedy Rada lidových komisařů a ústřední výbor strany soudí, že „tak zvané druhé Umělecké divadlo neospravedlňuje svého názvu Uměleckého divadla a jest ve skutečnosti divadlem průměrným, jehož zachování v Moskvě není nutné.“ A aby hercům nebylo smutno, půjde jejich sbor buď v celku do některého venkovského města: Svěrdlovsku, Gorkého atd., nebo bude rozdělen mezi jednotlivá divadla Moskvy a Leningradu. A protože dětské moskevské divadlo, řízené pev-

nou rukou Natalie Sazové, se tísní ve své nedostatečně budově a je při tom divadlem prvořadým a potřebným, byla mu budova druhého Uměleckého divadla přidělena bez dlouhých okolků. Již za několik dní mělo Dětské divadlo ve svém novém domě premiéru. Hrál se kus „Serježa Strelcov“ ze života sovětských školáků. Divadlo bylo vyzdobeno velkou podobiznou nejvyššího vůdce země s dítětem v náručí. Sovětské noviny říkají — a rádi jim to věříme — že děti prý měly velkou radost.

Ale co je s formalismem? Kde je? Zapomněli jsme na něho pro malicherné jednotlivé případy ze života umění. Urážlivé toto slovo se objevuje v sovětských polemikách tak často, a v souvislosti s tolika různými obory umění, že není snad múzy, které by jím nebylo nadáno. Zlo formalistické, jehož úkryt se nanovo odhalil v hudbě, se hledá nyní všude.

Formalismus také ve filmu.

Šumjackij otiskuje v „Izvěstích“ článek „Pro prosté a pochopitelné umění filmové“. Má tu výhodu, že nejen pojednává teoreticky o tom, jakým sovětský film má být, ale i snaží se definovat určité pojmy. Neboť jako jiní, pořádali i moskevští filmaři diskusi o tom pravém a tom nepravém umění, pohádali se, ale projevili prý naprostý nedostatek kritičnosti k sobě. Sovětské filmové umění — říká Šumjackij — je dnes na velmi vysokém stupni. Nicméně má některé zastaralé chyby. A tyto chyby jsou nepřipustné.

Není náhodné, že se tu zas zastavuji u otázky formalismu. Formalismus — to není úzký pojem nějaké školy s určitým počtem adeptů a přesně stanoveným programem. Formalismus zahrnuje v sobě reprezentanty různých odstínů tvůrčí myšlenky — snoby a labužníky počínaje až po jednotlivé umělce s realistickými tendencemi objektivně klesající na cestu formalismu.“

Tady máme přesnou a jasnou formuli formalismu. Konečně! Ale nerozumím tomu, asi pouze proto, že nevím, jak se objektivně klesá. Je mrzuté, že člověk se nepoučí pro pouhé nepochopení odborného výrazu o celém světovém názoru.

Než Šumjackij je pamětliv všeho. Přispěchá na pomoc čtenáři s konkrétním příkladem. Víme, že nedávno se na plátně sovětských biografů objevil film „Kamarádky“, z dob revoluce, od kritiky velmi chválený. Nuže má jednu slabinu, o níž Šumjackij píše: „V „Kamarádkách“ je ukázán náročný lokál, jehož architektura, bezpochyby, jest oním formalistickým trikařením, s nímž musíme bojovat.“ Ale pozor! Sovětský umělecký kritik je vždy pamětliv toho, že na umění číhají nejen nebezpečí formalistická. Nezapomíná na to ani Šumjackij: mluví o velkém nebezpečí naturalismu. „V našich poměrech nestojí formalismus a naturalismus proti sobě a nezřídka je v naturalistickém díle řada formalistických míst.“ O tom, co jest nebezpečí naturalismu, se dovidáme z jiného článku Šumjackého, psaného tentokrát na obranu filmu „Dubrovskij“ do „Pravdy“. Velké dílo Puškinovo líčí, jak známo, kromě nešťastného milostného románu dvou mladých lidí i jakési selské povstání, při němž se spálí dům s několika úředníky, načež celá ves odchází se svým pánem Dubrovským do lesů jako loupežná tlupa. Ve filmu byl námět traktován tak, že motiv povstalecký byl dán do popředí, jako zlomek ze „selského revolučního hnutí“. Puškin mluví o sympatických a dobromyslných sedlácích, provádějících svůj čin naprosto impulzivně. Film tento názor na sedláky přepracoval a vložil do jejich podob více revoluční uvědomělosti. Noviny „Kino“ nazvaly toto pojetí překrucováním Puškinova díla a „vulgárním sociologismem“. Projevily tedy, jak říká Šumackij, jenž dějové změny schvaluje, nepřipustnou naturalistickou úchytku. Končí článek neobyčejně vtipným a nestranným postřehem: „Tvorba — to je veliká, složitá a těžká věc. Musí se k ní přistupovat neobyčejně jemně. Je třeba si ujasnit každý jednotlivý případ, každou jednotlivou otázku,

ale lepení etiketek a paušální strhávání, nedostatek konkrétní kritiky jen zdržuje vzrůst našeho umění.“ Čímž tedy vážený kritik objektivně klesá do lůna socialistického realismu.

Také ve výtvarnictví.

Výtvarnictví! I v něm vězí bacil formalismu. Říká nám to článek z „Pravdy“: „Formalistické pitvoření v malířství“ Člověk žasne, kde se to v tom sovětském malířství vzalo. Jeho múze se nevedlo v Rusku nikdy valně. Několik známých jmen — hlavně z období realistického. Jinak je tento národ s velikou literaturou, mohutným geniem divadelním a krásnou hudbou přímo úžasně nenadán výtvarně. Což není hana: nemůže všechno najednou mít. Ruské malířství (vylučuji tu dekoraci, grafiku a kresbu) trpělo odjakživa chybou obraz zabíjející: je totiž nesmírně literární a neustále vypráví. Patrně tomu tak chtěl umělec i divák, neboť Rusové tuto svou vlastnost také nadevše milují. Slovem jsou spolu s Angličany jedním z nejméně výtvarně citících národů Evropy moderní doby. Netřeba říkat, jak tato literární psychologie začala bujet v období socialistického realismu a co z toho vzešlo různých křčů. Je to psychologicky velmi vysvětlitelné. Neboť kdybychom měli shrnout do jednoho obrazu požadavek sovětského diváctva, vzniklo by z toho asi toto: Na břehu řeky stojí nahá víla s mírně vyvinutými prsy. Přes červený šátek na hlavě poznáváme v ní bez námahy Ledu. K víle se žene pták, který může znázorňovat labuť, ale ujde i jako houser. V katalogu výstavy se divák může dovědět, že obraz představuje úderníci ptačího chovu při koupání. A do katalogu se podívá jistojistě, neboť ani nesmírně podrobně vypravující obraz mu nepostačí a chce mít jistotu na sto procent. Neboť čert nespí. Co když se malíř uchýlil a znázornil prostě dívčí akt s ptákem? A to by se těžko rozpoznalo, kdyby obraz neměl názvu.

Tedy prý se někteří sovětské malíři formalisticky pitvoří. Pisatel článku Kemenov přistupuje ke své výtvarné kritice tím způsobem, že podrobně popisuje, co je na jednotlivých obrazech namalováno. Dejme tomu výplod malíře Tyšlera „Žena a letadlo“. Na dlouhém, jako u žirafy, krku leží vodrovně hlava. Kolem šroubovitého krku padá kluzká špinavá hmota: to je účes. Trpasličí boubelaté ruce se spojují jako měkká šňura na prsou. Nahoře je křížek: letadlo. Jaká to hrůzná, nestvůrně-patologická fantastika!“

Objasnění historického původu výtvarného formalismu:

„Svými prameny je formalismus v sovětském malířství zakotven v nejnovějších (sic!) plodech buržoasního západoevropského umění. Jakkoliv se jedni formalisté liší od druhých — podle toho, zda na ně působí Cézanne nebo Renoir, Matisse nebo Derain — projevuje se jejich vnitřní příbuznost v anti-realistickém pojmání podstaty umění: malířství, dle jejich názorů, musí zobrazovat nikoliv předměty skutečnosti, nýbrž vnitřní vidinu umělce.“

Nehodlám brát v obranu sovětské „formalisty“. Jejich obrazy jsou zrovna tak špatné, jako jejich realistických druhů. Vzdálené a bezmocné napodobeniny směrů francouzských jsou tak bídné, že se jim o jejich velkých předlohách ani nezdálo. Ale není radno másti představy lidí o umění, představy beztak zmatené. Přívlástek „buržoasní moderna“ vztahující se na velké francouzské pokolení, je v SSSR běžný. Je třeba o tom říci pár slov. Buržoasní! Ti, před jejichž obrazy se prohýbali smíchy blahobytní měšťáci. Buržoasní — ti, kdož umírali hladu pro své velké umění, ale nepoddali se. Malovali snad pro buržousty, kteří je nechávali takto mřít? Zachvácení ohnivou touhou po kráse, čistotě a barvě — pro koho malovali tito nekupovaní malíři? A odpověď je jen jedna, ačkoliv o ní snad nepřemýšleli: dělali to pro radost lidem.

V architektuře.

O architektuře psal již v tomto listě nanejvýš zajímavě povolovaný odborník. Řekl o ní vše, co se mělo a dalo říci.

To, co dodám nyní, je jen jakousi ilustrací, z hojného sovětského materiálu. Neboť o formalismu v architektuře, jako o věci nejvíce hmatatelné a bijící do očí, se v SSSR mluvilo a mluví mnoho. Architekti to mají horší než ostatní o to, že je obviňují nikoliv jen z formalismu, ale i z technických nedostatků jejich budov. Ospravedlňují se jak mohou tím, že na projektování je málo času, že je neustále popohánějí v stavbách, konečně tím, že dostávají nevhodné stavební materiály. Nicméně je velmi přesvědčivé říci: vidíte, jak špatně stavíte, a to vše je pro nesprávně zvolený směr.

Jako ve všech jiných uměleckých oborech byly po prvních člancích „Pravdy“ pořádány debaty o formalismu i v obci architektů. Moskevská debata byla zahájena proslavem architekta Alabjana, který architekturní formalismus (rozuměj konstruktivismus) zavrhl. Většina přítomných s řečníkem souhlasila, avšak i tu se činily námitky. Známi architekti Vesnin a Ginzburg, v minulosti konstruktivisté, prohlásili, že se za něj nestydí, nýbrž pyšní se jím. Arch. Rudněv pravil, že všechnen ten formalismus a konstruktivismus jsou výmysly. Jsou prostě lidé gramotní a málo gramotní.

Velmi mírně se na téma debatovalo v Leningradě a tamní architekti byli v zápětí za to pokáráni. Tisk tvrdí, že Leningrad chce svést vše na Moskvu a ujišťuje, že formalismem nikdy netrpěl. Vyčítá se mu rovněž, že architekti jsou jeden k druhému velmi galantní, nekritisují se navzájem a kryjí jeden druhého. A konečně, že tři leningradské návrhy leteckého nádraží, které byly odměněny cenou, jsou velmi špatné.

Tím dospíváme k poslednímu bodu, k poslední užaslé otázce: proč se věc nejdříve schválí bez patriční kontroly a pak se teprve znelíbí? Junácká „Komsomolská Pravda“ neopomenula ovšem napsat také něco proti moderní architektuře. Ilustruje svůj článek čímsi, připomínajícím nikoliv moderní dům „škatulkovitou“ stavbu, jak se v SSSR opovržlivě říká, ale jakousi konstruktivistickou divadelní dekorací, připomínající Meierholda. Obrázek je nadepsán „ve slepé uličce formalismu“. Tak se pletou dohromady věci sobě naprosto cizí. A v článku se rovněž zmiňuje o několika konkrétních případech z Kijeva. O budově státního židovského divadla již několik let nedostavěné, kterou opovržlivě jmenuje lázněmi a elevátorem. O „krabici“ stavěné jako budova „Domu knihy“. Bylo třeba zakročení Pavla Petroviče Postyševa, aby tento vzor architekturní ohyzdnosti, natažený již po šesté patro, byl rozebrán až k základům“. A tu se osmělím k poznámce, že podobný druh kritiky je pro stát snad trochu nákladný, neekonomický a nepohodlný.

V r t á k.

Spisovatel Afinogenov vypracoval si jakýsi svůj maličký žánr. Píše občas do novin drobné dramatisované feuilletonky, nejčastěji satiry na panující umělecké poměry. Snad vysvětlí jeho nová hříčka „Vrták“, věnovaná sporům o formalisaci situaci více, než vše výše uvedené.

„Světél ráno. Spisovatel Dvojkin sedí u velkého stolu a přehodnocuje se. Manželka přináší noviny a čaj. Dvojkin: — Máno! Už jsem v tom! — Manželka (radostně): V nějaké delegaci? Dvojkin: Už jsem se dostal mezi formalisty, Máničko! Ovšem, psal jsem jako Joyce, jako Proust, jako Hemingway. Hádal jsem se, měl projevy. Ale vždyť mne chválil sám Čuzejedov.... Pro mou povídku o vrtáku!“

Děj se přenáší do atelieru malíře Trojkina, do divadla režiséra Četverkina. Mezi formalisty je zmatek. Spolu s architektem Pjaterkinem vtrhnou do bytu ke komponistovi Šesterkinovi. „Se shora se ozývají zvuky, vyjící, chrapící, píchající a vrtající. Na schodech sedí holčička a pláče. Dvojkin: Kdo ti ublížil, maličká? Holčička: Tatínek komponuje a já se bojím. Sedím tu vždy, když táta komponuje. Maminka nám proto odešla a já tu potichu pláču.“ (Přátelé vpadnou do bytu komponisty Šesterkina.) — Šesterkin:

— U všech čertů, dobře se mi to daří. Zakončuji operu „Vrták“.

Slavný kritik Čuzejedov denuncuje, radikálně se přorientovav, každý formalismus. Odhaluje formalistu Puškina, jehož Boris Godunov má 23 obrazů. To je nepřipustný formalistický trik. V „Pikové dámě“ se prochází strašidlo. Není to formalismus mystický? Druhého dne sedí s vystoupením spokojený Čuzejedov u kávy. Rozestře noviny. Bledne. — Čuzejedov: Mne? ... Pro nedostatek zásad? Pro nevzdělanost? ... Mne? ... Čuzejedova? ... Varjo! ... (Zalyká se horkou kávou.) ...“

Rozluštění.

Tedy ano. Nyní již víme, co je formalismus. Je to patrně ohyzdné plýtvání barokními tvary, formou, jako ve filmu „Kamarádky“. Ne! Tak ne. Je to konstruktivistická divadelní kulisa. Ale ani to nebude. Vždyť se stoprocentní jistotou se tvrdilo, že formalismem jest špatně či dobře postavený moderní dům. Kde je formalismus, ten pravý, ten ztracený? Hledá se formalismus. Ale už to snad vím. Formulace je, zdá se, přesná, a hlavně krátká. Formalismem je vše, co se panstvu nelíbí.

věda a práce

Sir Daniel Hall:

Věda nadarmo

II.

Dopravní možnosti k ničemu.

Jedním z úspěchů devatenáctého století byla dálková doprava. Její úspěchy však nejsou také velké, jak by se zdálo podle populárních představ. Mezi Anglií a Amerikou se užívá telegrafu daleko více ke zprostředkování instrukcí k sázkám a informacím pro makléře akcemi, ke zprávám o sportovních výsledcích a o nových zločinech — než k něčemu opravdu užitečnému. Možnosti světové dopravy ukazují, že daleko méně důležité jsou technické vynálezy samy o sobě, než celý soubor sociálních a hospodářských vztahů, uprostřed něhož jsou rozbíjeny a uskutečňovány. Velké usnadnění dopravy by bylo mělo mít za následek, aby člověk měl daleko snazší možnost pohybu a aby sociální život se stal o mnoho bohatší. Zatím však došlo pouze ke zmnohonásobení zábavních a propagačních prostředků prostřednictvím denního tisku, radia a kina. Těch se vyrábí tak velké množství, že to daleko přesahuje všechny sociální výhody, jichž technickým rozvojem bylo dosaženo. Moderní metody individuální a mnohotvárné dopravy nemohou býti využity uprostřed dnešní civilisace, která jich používá pouze k tomu, aby sloužily za převlek lakotnosti a omezenosti včerejších primitivnějších společností. Až podnes slouží tento rozvoj především k tomu, aby policie měla po ruce prostředek dohánění lidí a udržování je pod kontrolou jednotlivých vlád. Racionálnější rozvoj vědecké dopravy bude uskutečněn patrně v době, kdy všechny tyto podmínky budou smeteny.

Jsme zvyklí pokládati vědecké pokroky za něco docela zaručeného a přehlízíme, že od doby kamenné všechna věda a technika nedosáhla nic jiného, než že usnadnila člověku získávání těch věcí, kterých potřeboval už předtím, ve větším rozsahu a s menším fyzickým namáháním. Přesto přese všechno lidé nepracovali nikdy tak dlouho a nebyli při tom tak málo šťastni, jako je tomu dnes. Vědy a vynalézavosti se užívalo pouze potud, pokud se vyplatí. Vyplatí se tehdy, když vyrábí laciněji a tedy výnosněji předměty, kterých si lidé dobývali dříve primitivnějším způsobem. Čím více se těchto věcí

vyrábí, tím více se jich musí prodati. Nedostatek zboží vymizel, ale další vývoj nedovedl změnit podstatu věcí, kterých člověk požaduje od života. Lidé žili dále v podstatě ve stejných domech, vařili stejné jídlo a nosili stejné šaty, ačkoliv si dobývali živobytí větším počtem různých povolání a ačkoliv byli zabíjeni rozmanitějším způsobem, nežli dřívě. Dnes se bohužel požaduje méně vědy a návrat k primitivnějším dobám — ačkoliv ve skutečnosti potřebujeme více vědy, aplikované na potřeby života a nikoliv aplikované na pouhé dělání zisků.

Jak by mohla vypadati města.

Jak by věda mohla být uplatňována ve prospěch potřeb denního života, je možno vidět na příkladu architektury. Domy, v nichž bydlíme dnes, neliší se v zásadě od domů před třemi nebo čtyřmi sty lety. Leckde tyto staré domy jsou ještě obývány. Věda se lehce dotkla jen povrchu života v domácnosti. Na místo otevřeného ohniště máme plynový vařič a elektrické světlo, tyto změny jsou však nepatrné. Žijeme dnes daleko směřněji, než žili kdykoliv naši předkové, a užíváme velkého množství různých technik vedle sebe, které se navzájem neshodnou. Změnili jsme sice styl architektury a na místo fantastických útvarů užíváme plochých stěn, ale jinak v architektuře nebylo základního vývoje. Dospělo se sice při stavbě velkých budov ve velkých městech k užívání nových materiálů z důvodů hospodárnosti, ale moderní mrakodrap vnitřně není nic jiného, než prostě mnohonásobné opakování místností, které se v základě neliší od místností starého Egypta. Plánovitě nové budování lidského okolí s hlediska lidských potřeb sotva počalo. Nemůže dospěti žádného rozvoje, protože předpokládá daleko více než změnu místnosti anebo domů. Bude třeba měniti celá města a celé rozdělení města a venkova. Máme dnes po ruce všechny potřebné materiály a potřebné znalosti, abychom naprosto opustili staré tradice a abychom upravili svůj život plánovitě podle lidských potřeb.

To nemusí býti naprosto uniformní. Nové metody stavební dají možnost větších obměn a jsou pružnější, nežli staré. Mezi městem a venkovem je možno udělati naprostou hranici. Podle toho, jestliže se na něm ještě provozuje zemědělství, anebo bylo-li již nahrazeno, bude možno ponechat venkov buď ve stavu zcela nebo částečně divokém. Celé město může býti pokryto jedinou střechou z průhledného skla. Uvnitř může býti počasí regulováno nezávisle na přírodních náhodách. Mohou tu býti zařízení nejrozmanitější druhy počasí, jako vítr, dešť nebo sluneční záře, podle toho, jak se lidem zlíbí. Protože by lidé patrně měli rádi počasí rozmanité, od tropického až po polární, bylo by možno zaříditi pro jednotlivé části města různé počasí. Po stránce klimatické by města mohla být zcela izolována a všechny části světa staly by se stejně obyvatelné. Pokusy s podobnou regulací ovzduší byly již úspěšně realizovány v domech a čtvrtích bohatých Američanů. Na těchto principech, které jsme uvedli, není nic nového. Jedině proto, že se nehledí racionálně k lidským potřebám, se stalo, že tyto požadavky nebyly uskutečněny již před šedesáti lety. Universální a hospodárné regulování počasí ovšem předpokládá, aby izolovaný malý obytný dům byl nahrazen městem jakožto jednotným celkem: v němž by už nemusily být jednotlivé příbytky a nebylo by zapotřebí šatů. Bylo by rozděleno v jednotlivé části, aby byl izolován lomoz, nezapomeňte však, že každý lomoz o sobě je pouze projevem nedostatečného technického vyřešení. Kdyby byly dosti velké prostory vysoké několik set stop a rozsáhlé několik čtverečních mil, nebylo by slyšení normální lidský lomoz více než ve volné přírodě. S počátku by lidé jistě byli ještě po dlouhou dobu konvenční a drželi by se starých zvyklostí, zejména své touhy po soukromí, po dlouhé době však větší pohodlí a větší svoboda nového prostředí by vedla lidi k vytvoření nového sociálního života.

Mýdlo je překonáno.

Leckterému čtenáři se to patrně bude zdát utopií a bude se podle vkusu na to dívat buď sympaticky nebo nesympaticky. To je jasným svědectvím toho, že nikdo ještě upřímně nevěří tomu, že fyzikální věda by se mohla stát součástí každodenního života a přetvořiti jej. Všechny těchto změn, které jsou dnes již pouze logickým důsledkem našich technických možností, bude dosaženo pouze ponehálým vývojovým procesem po řadě stupňovitých fází. Tak na příklad v některých moderních blocích Londýna již dnes je každé poschodí opatřeno zařízením ochlazovacím a hotová jídla se dodávají přímo do bytu. Vývojová tendence směřuje k tomu, aby se sloužilo každodennímu životu a aby se stával automatictější. To všechno ovšem zasahuje rušivě do dnešní společnosti, založené na soukromém majetku a na ukojování soukromých potřeb nákupem zboží. Jakmile však jednou lidské okolí bude organizováno po stránce výrobní i distributivní, zásobování nezbytnými životními potřebami, jako je pokrm nebo šatstvo, stane se obyčejnou službou a přestane míti nějakou hodnotu ve smyslu hospodářském.

Všechny procesy, o nichž jsme tu psali, byly skutečnitelně pouhými mechanickými prostředky. Daleko více než tyto mechanické změny však budou působiti na lidský život změny v rozsahu atomickém. Průmysl chemický, který je málem starší než průmysl mechanický, stal se vědeckým teprve v polovině minulého století. A přece některých nejdůležitějších oborů chemie, jako je na příklad výroba a úschova pokrmů, se věda dosud nedotkla. Jedním z určitých úspěchů kvantitativní chemie bude nesporně větší moc působiti chemické proměny, již nám dá do rukou. Ještě před tím, než se to stane, dojde k mnoha změnám, vyplývajícím ze starší tradiční chemie. Tak na příklad jednou z jejích prvních aplikací bude, že mýdlo vymizí z užívání během několika nejbližších let a bude nahrazeno určitou sítovitou a tučnou složeninou daleko účinnější pro cídění a bez veškerých nevýhod tradičního mýdla, které se sráželo ve tvrdé vodě a škodilo pleti. Celý průmysl prostředků mýdelních, kosmetických a margarínových se radikálně změní tím, že bude uveden nový materiál extrahovaný z uhlí nebo ze syrové nafty. Užívání uhlí bude ještě v tomto století zrevolucionisováno, neboť dnešní způsob jeho užívání není hospodářsky naprosto žádoucí. V Anglii je dnes hlavní snahou získati náhradu za naftové prameny za války. Na místo, aby uhlí, které je složkou směsi různých hydrokarbonů, bylo napříště prostě spalováno, bude v budoucnosti racionelnějším způsobem z něho extrahován pomocí rozpouštějících prostředků hydrokarbon. Tímto způsobem získáme i rozličné prostředky, potřebné v medicíně a pro výživu. Uhelné zásoby některého kraje mohou se státi pramenem jeho skutečné výživy.

Pokud se ještě provozuje polní hospodářství dnešním způsobem, bude třeba velkého množství umělých hnojiv, nitrátů, fosfátů a potaše. Racionelní polní hospodářství nahradí však většinu z těchto látek produkty, zhotovenými z odpadků a výkalů velkoměst.

Jednou z velkých překážek využití všech výsledků vědy ve prospěch polního hospodářství je poměrně primitivní organizace polního hospodářství na celém světě. Přibližně devět desetin všech hospodářských výrobků, ať už se jich užívá za potravu nebo k účelům průmyslovým, přichází dosud ze selských statků, obhospodařovaných sedlákem a jeho rodinou. Poněkud dále než jiné země dostala se v polním hospodářství Velká Británie, kde polní hospodářství bylo částečně industrialisováno, takže typickým polním hospodářstvím tu jsou statky o dvou až pěti stech akrech, na nichž pracuje majitel s pěti až dvaceti dělníky. Kromě Anglie a některých jiných území, jako je Austrálie a Kalifornie (a sovětského Ruska ovšem. Pozn. red.). Není tedy možno v polním hospodářství využití všech pokroků, k nimž dospěla věda. Od laboratorního vynálezu až

k jeho praktickému využití na statku je velice daleká cesta, neboť se polní hospodářství neprovozuje v tom měřítku, při němž zavedení technických pokroků by se nezdálo ničím hazardním. Sedláci nemají smysl pro experimenty. Objev umělých hnojiv byl učiněn asi před devadesáti lety, je však třeba ve všech zemích rozsáhlých veřejných organizací a demonstrací, aby se sedláci dali pohnouti k užívání umělých hnojiv a zejména k tomu, aby jich užívali rozumně.

dopisy

Jaká je mladá generace?

I.

Vážený pane, věřte, že k tomuto dopisu se odhodlávám už dlouho a že podobný list, určený Vám jako reprezentantovi generace vládnoucí, byl již nejméně desetkrát rozepsán.

Píši Vám s prosbou, abyste nakonec, až ukončíte závěrem celou diskusi o mladých lidech, odpověděl, co vlastně máme dělat, tak jako kdysi ještě za demokracie v Německu odpověděl A. Döblin na podobný dotaz mladým studentům knížkou, ne tedy pouhým dopisem, „Wissen und verändern“. Ale nezapomeňte, prosím, k tomuto poslednímu slovu jmenované knihy připsat i odpověď na otázku hlavní: jakým způsobem?

Jistě nevěříte, že nevidíme špatné hospodářství lidí, kteří sedí vytrvale, skoro jakoby schválně na místech, kam svými schopnostmi, vzděláním, charakterem nepatří. Nejsme dosud na štěstí tak slepí a tak horliví, lépe řečeno zaslepenými příslušníky ať vládních, nebo opozičních stran, abychom denně neslyšeli a neviděli nářků samotné koalice, že to ve stroji státu neklape a rádi bychom jenom věděli, jak dlouho ještě to naše oči a uši snesou. Největší a nejmohutnější událost za našich dětských let, politický převrat, vynesl na přední místa v politice lidí, s nimiž bychom se klidně, bez bolesti, radostně rozloučili, jimž bychom vyslovili veřejně svůj nejsrdečnější dík za to, že pochopili konečně nemožnost, aby rdousili mladší talenty, znemožňovali konstruktivní práci, aby stát doplácel na jejich ješitnost ať už takovým nebo jiným způsobem. Viděli jsme, jak starší poslanci s pláčem prosili, aby nemusili uvolnit své místo mladšímu pracovníkovi; víme o tom, že mandáty ve stranách se také prodávají; že i mezi politiky se dosahuje kariéry pomocí sňatků. Politické strany dělají si z nás, svého volebního materiálu sluhy, agitátory, zhlouplé fanatiky, příští demagogy.

Věci, o kterých nemůžeme mluvit my mladí, v praktické politice zcela nezkušení, umlčují jiní, mocnější. Neopatrně čeká trestní senát a octnutím se v úředních osobních referátech mezi lidmi pro úřad politicky nespolehlivými a podezřelými, ztráta možnosti absolvovati při presenční vojenské službě důstojnickou školu a podobné odměny za odvahu ptáti se veřejně na prameny majetku nejenom politika neoblíbeného, ale i ministra právě vládnoucího. Věřte, nic tak neodradí od politiky mladého člověka, jako přesvědčení, že i demokracie rozeznává vládnoucí a ovládané.

Odsuzujeme při každé vhodné příležitosti protekcionářství, ale poměry nás nutí uchylovati se k tomuto odsuzovanému prostředku, abychom se pak sami utěšovali heslem, že účel světí prostředky. Nedůvěřiví sami k sobě, vidíme jeden v druhém už na střední škole životního konkurenta, poměry na vysokých školách, sociální i mravní bída žene všechny mladé i ty, na jejichž ryznosti charakteru jsme byli ochotni stavět, v politické strany, aby si co nejdříve dobou v partajích vysloužili co největší protekci a nejteplejší místočko po dokončení studia, aby pak doživotně hloupli. Dnes se stává

ideálem dvacetiletých: zajištěná existence ve státní službě, spojená s nárokem na pensi.

Nikdy jsme nebyli politikou v životě tak zklamáni, jako v posledním půlroce, kdy stačí málo, abychom vyměnili své knihy za pušku a plynovou masku. Přes to všechno žijeme, aniž bychom se odvážili hlasitě zavolat politiky k odpovědnosti a žádat o vysvětlení celé této hrozné situace. Ale jsme svědky toho, že Společnost národů, právo mezinárodní stává se nejměšnějším ze všeho, co v Evropě je, neboť nejmocnější jedná proti těmto institucím, zatím co u nás novináři skvělého společenského postavení, na jejichž mínění se denně čeká, mlčí, nebo stále na místo fakt, píší úvahy o tom, že se nic nestalo a bohorovným klidem, jakoby se nejbližší válka jich vůbec netýkala, hrají si se slovíčky a zapomínají při tom všem na krizi svých mladých let a povahu, které se říká s označením méněcennosti bouřlivácká; zapomínají, že náš věk, nejvhodnější pro formování budoucího charakteru nás z opozice žene k druhému břehu. Poznáváme, že místo práv a filosofie, literatury a jazyků měli jsme raději studovat taktiku, vojenskou strategii, nauku o terénu, plynech a o střelbě. Je-li někomu z toho všeho veselo a neztrácí-li hlavu, závidím mu jeho vyrovnanost, vznešenost nad všedností a starostmi tohoto života. Dnes a další dny svého věku čekáme s hrůzou na vypovězení války. Můžeme mít zároveň s představou, že všechno naše studium je marné, zbytečné, neotřesené nervy a klid lidí, k nimž máme svými názory, finančním nedostatkem a věkem cestu skoro nekonečnou? V době střídajících se vlád, bídy, hladu, ale plných skladišť šíleného zbrojení, duševního neklidu, rozčilení, chtěli bychom z toho všeho uniknout.

A v této době mladí lidé, širokých ramen a ostrých loktů, kteří nevědí ani kolik dílů má Marxův „Kapitál“, neměli v ruce ani Shawa, ani Manna, tím méně Engelse, Feuerbacha, Bebelu; kteří nevědí vůbec nic o tom, že i Masaryk něco napsal o socialismu, vás budou veřejně i v nahodilých diskusních kroužcích poučovati na přání o tom, co je to vlastně marxismus a jak by měla společnost spravedlivě rozdělití důchody. Ale i o politické opozičnický je postaráno mezi námi: lesk a slávu fašismu vylíčí ti, kteří nečetli ani to základní z „Mussoliniho rozmluvy o fašismu“. Komunisté a socialisté mezi mladými jsou na tom stejně v nevědomostech o fašismu, jako příslušníci národního sjednocení o snahách moskevského diktátora.

Žasl byste, kolik hloupostí, nadutostí, drzé odvahy je soustředěno v povahách politických kariéristů ve věku něco přes dvacet let a lekl byste se až nepříjemně při faktu, že duševní úroveň politických agitátorů, těch mladých, těch, které posílaly po venkově politické strany loni před volbami, byli lidé, kteří i když nezapomenou nikdy před své jméno napsat označení akademické hodnosti, neměli za celý svůj život v ruce mimo nejnужnějších knih při studiu žádnou jinou knihu. Rok od roku postupují v hierarchii všech politických stran, ovládají fakultní spolky, mladé generace politických stran, otravují spolupráci v krajinských akademických klubech a nevynechají žádnou příležitost, aby se usadili v každé sociální instituci, kde rebelie proti takovým vůdcům a členům výboru se trestá. Od střední školy, na vysoké nepřímo, v politických stranách, v celém životě jsme vychovávaní pod dojmem úžasné shrbenosti, podlízavosti lži, přetvářce. A ne právě nejmenším takovým hnusným vychovatelem je právě naše žurnalistika. Vážený pane, není jistě nutností Vám, jako rozenému novináři, ukazovati na metody a politické způsoby redaktorů z hlavních časopisů všech stran. Myslíte, že to vše, co už prošlo tiskem za poslední roky republiky, mohlo na mladé lidi zapůsobit jinak, než odporným dojmem? Vzpomeňte si prosím, a to myslím bude nejlepší a působivý

důkaz pro muže tak skeptického, jako jste Vy, na to, co jste četl o sobě při dvou případech: rozmluva s maďarským novinářem o revisi hranic a pak na dny, kdy naši vlastenci od Šumavy k Tatrám řádili při tom, když četli jedinou kapitolu o generálu Štefánikovi z „Budování státu“. A nezapomeňte ovšem na obraz, jaký jste měl tehdy o mladých lidech z Ústředního svazu čs. studentstva a zhodnoťte i to málo těch, kteří přes ztráty osobních výhod se pokoušeli Vás bránit. K tomu všemu si ale rychle představte druhou část našeho novinářství, kterou bychom mohli stručně charakterizovat pouze jmény: Lidové noviny, Přítomnost, Šaldův zápisník, Program, Čin, Naše doba, Sobota. Proberte si po řadě jména těch, kteří tvoří redakce a spolupracovníky jmenovaných listů a snad až na malou, skoro nepatrnou část, poznáte, že jsou to lidé moudří, československá duševní elita. Ale dosud denně marně hledáme vliv těchto pracovníků na mladé. Prosím Vás, kde je ve veřejném, jiných slovy v politickém životě možno poznat přímý vliv Šaldy, novinářů a umělců kromě Vás, Ripky, Smetáčka, Guttwirtha, Fajfra, Macha, Slavíka, Klímy, Kodíčka, Langra, Mahena, Ot. Fischera? Nejsou pak oprávněné stesky mladých lidí a hlavně proti Vám, vážený pane, že krásným slohem jsme dosud nic nevyhráli? Chápete náš údiv, že v tomto státě vinou inteligence a jejich vůdců s nadprůměrnými vědomostmi a pak zásluhou agrární strany, má větší vliv nevzdělaný sedlák než universitní profesor? Pochopíte naši zmatenost při hledání organizace, listu a osob, jestliže se vhodnou volbou snažíme třeba zároveň vedle Vás, nikoli však přímo s Vámi, zničit vliv lidí se jmény Kahánek, Stříbrný, Hodáč, Vraný, Domin? Jak dlouho nás necháte čekat na větší aktivismus ve snaze urvat si kus politického vlivu pro slušné, vzdělané, tolerantní příslušníky všech politických stran i ty, kteří dosud stojí mimo jejich kádr? Jsem přesvědčen, že možnosti a vliv, které Vy máte jako vedoucí československý novinář s lidmi jako jsou Ripka, doc. J. Kliment, R. Procházka, K. Čapek, J. Slavík, Kodíček, nerovnájí se ani částečně tomu, co bylo pro mladou inteligenci u nás vybojováno. Zatím se vzdávám naděje, že by „Přítomnost“ vyměnila plachty, kormidlo a stočila jiným směrem: proti nejsilnější československé straně. Zatím Vy sám do nekonečna opěvujete tuto část národa za to, že se přihlásila veřejně, v době největšího nebezpečí k demokracii, a zapomínáte, Vy, politicky vzdělaný muž, že toto přiznání bylo její životní nutností a zároveň že i tato služba byla vykoupena jinými výhodami.

Pochopíte tedy asi nyní, proč slyšíte proti sobě, svým vrstevníkům, spolupracovníkům nejčastěji naše hlasy, cítíte náš odpor, když vidíme, že lidé se schopnostmi slohovými nedovedli svojí vůlí a prací dokázat v politice nic, a zazlíváte i teď nám, že píšeme raději chladně, šedě i nudně? Máme rozmnožovat Vaše rady a čekat na vyřazení levicových stran z vlády a případně i na jejich rozpuštění? Projevte ještě jednou tolik energie jako v roce 1925 jste ukázali někteří s J. Stránským, vytvořte co už dávno hledáme: nové hnutí, jehož program bychom mohli hlásat jako své vášnivé evangelium, ale bez fanatismu, utvořte organizaci, které by ti, kteří roky bloudí, poněvadž nemají politický domov, dali ochotně svůj mozek, krev i srdce.

Máme vyjádřit naše přání slovy jednoho politika? Zde je: Chceme druhou republiku!

Ale co chcete od nás po tom všem, svých epigonů? . . .
Přijměte, vážený pane, můj výraz hluboké úcty k Vám.

Leon Kraus,
posluchač práv.

II.

Vážený pane redaktore,

dali jste nám svobodu vůle a rozhodování. Jsme Vám vděční za to, ale poznali jsme, že si svobody nedovedeme vážit. Rozdvojili jsme se: jedni chtějí Vaše přátelství a druzí Vaše otcovství. Nebudeme se přít o to, co je lepší. Jako mladí nemáme příliš smyslu pro svobodu; tento pojem přichází teprve s věkem. Vy, kteří jste se o ni bili, znáte její cenu. Nám jste ji přinesli darem. Spadla nám do klína jako cosi všedního, čeho se nabývá sněním nebo co musí přijít s časem. V tom jsme pochybili. Kajeme se z tohoto hříchu mládí a slibujeme nápravu.

Volnost jednání nám nesluší. Jsme schopni práce pod jakýmsi dozorem, jenž by nebyl sekýrováním, nýbrž kamarádstvím či přátelstvím, chcete-li, z něhož by vyzařovaly moudré rady do našeho počínání. Budeme Vám vděční za Vaše rady, jichž potřebujeme. Jsme romantici, jimž není nic těžké, aby to překonali, ale nedovedeme se usměrnit. Jedni nám vytýkají pasivitu. Nejsme bloudi, abychom zakrývali své neschopnosti, ale hájíme se, pokud jde o práci, kterou Vy házíte rovnou pod stůl. Vytýkáme Vám postoj, který k nám zaujímáte vždy, když jde o nějaký projev mládí.

Připomínáme Vám, že jste nám nedali ideály. Poslali jste nás na bojiště se suchými fakty, zapomínajíc, že mládí je třeba nadšení pro hodnoty; to nám schází. Jsme suší v myšlenkách i projevech. Neumíme rozeznávat krásného od všedního. Poslouchali jsme s napětím Vaše přednášky o pokroku a život nás poučil o zpátečnictví. Nedivte se naší apatii, jež je průvodcem našeho věku.

Nařkli jste nás z neschopnosti zplodit něco krásného. Vaše obvinění není bezpodstatné; čekáte právem, že vše co Vám dáme, bude mít mízu mládí, které se Vám nedostává, a zatím chrlíme průmysl; mohli byste nás nazvat generací polorozumářů a lidí, jimž nebylo dopřáno pochopit krásu. Vše, co jde z nás, má příchut' pelyňku, jehož hořkost roste s množstvím. Jsme zatrpklí jak staré panny; důvod? — Vegetujem.

Radíme Vám, abyste šli mezi nás, vzali nás za ruku a vedli. Nevěřte těm, co se chvástají samostatností, když záhy dokáží bezmocnost. Buďte nám znovu otci, jimž bychom mohli věřit, že nás neopustí a dají nám to nejlepší, co mají. Nechceme si s Vámi hrát, chceme Vás poslouchat. Dejte nám hodnoty a naučte nás poznávat krásu, která je v pravdě. Nelžete nám. Máme úctu ke zralosti, která nás uchvátí. Neučte nás chytrosti, nýbrž moudrosti. Nespoléhejte se na naši náhodnou bystrost, ale vycvičte v nás soudnost. Pak budeme spokojeni sami se sebou i s Vámi. Dnes obviňujeme sebe i Vás.

Pane redaktore, jste jakýmsi svodem pro blesky z bouře mladých. Nebylo by pěkné, kdybychom hledali nedostatky jen u té Vaší generace, proto jsem se pokusil obžalovat také generaci svoji, Váš Plnoletý

JASNÉ ZŘENÍ - VKUSNÝ VZHLED!
Americké brýle Ful Vue
„OKULARIA“, PRAHA, Václavské nám. 57, nad Lützowovcu

Jemný a vkusný dopisní papír je spolehlivým průkazem dobrého taktu a vybrané zdvořilosti. Pečujeme stále o to, abychom svým váženým zákazníkům posloužili papíry jakostně nejlepšími a decentně moderními. Zvolte si dopisní papír svého osobního vkusu z našeho obsáhlého vynikajícího výběru.

KAREL KELLNER, PRAHA, Václavské náměstí 61 - Dlouhá třída 17

Svět knih

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

Roč. 6. Číslo

13

stanislav k. neumann:

staří dělníci*)

staří dělníci tíhnou k zemi
sklání se tíhou na bedrech
desetiletými s nadějemi
nosili tíhu ztraceli dech
naděje odpluly oblakem
tíha zůstala
bedra se sklánějí níže a níže

bedra starých dělníků
stoly zborcené
hnízda vybraná
květiníky vyschlé

bedra starých dělníků
podušky bolesti
mausolea mužství
zástěny konců

bedra starých dělníků
kolébky cizího bohatství
paláce vydrancované
trosky po vpadu

bedra starých dělníků
láskou už nevěšená
po celý život nosila kříž
proto jsou ku práhu nakloněna
kde by si odpočinula již

bedra starých dělníků
nejpravdivějším křížem
poznamenaná
křížem pracovitěho muže
mají už kříže dost
ta bedra starých dělníků
chtějí za svoji minulost
do truhly krvavé ráže

*) Úryvek z bibliofilského vydání baladické básně „Staří dělníci“, která vyšla ve stu číslovaných a autorem podepsaných výtisků, se čtyřmi dvoubarevnými linoryty J. Sládky.

NOVÉ KNIHY

DVĚ NOVÉ KNIHY PANÍ COLETTE.

Dvěma knihami „Klaudina odchází“ a „Citové zátiší“, které vychází tento týden, je zakončen cyklus Klaudin, v němž Colette stvořila literární postavu nabitou životem a skutečností tak, že Klaudina je jeden z nejživotnějších typů světové literatury. „Klaudina odchází“, jako čtvrtý svazek vzpomínek na „ulličnici Klaudinu“ je zdánlivě věnován Klaudině přítelkyni Annie. Ale opravdu jen zdánlivě. I kdyby nám to autorka sama neřekla v titulu knihy, vídíme, že Klaudina zde ustupuje do pozadí zřejmě jenom proto, aby Colette mohla na té malé Annie studovat typ moderního manželství s ženou mnohem pasivnější než byla Klaudina, kterou známe z „Klaudiny

Colettina radost ze života

„Celá fyzická osobnost, překypující, jemně vnímavá, upřímná, zdravá, ano: zdravá, volá na každé stránce radost ze života pro požitek ze života a někdy dokonce z utrpení. V tom je ztajen morální základ knih, nemorálních jenom na pohled a na povrchu. Jakýsi pohanský dech, zatížený moderní citovostí, nadnáší tuto duši, jež vypadá, jako by tesklivě kroužila k tělesné nevinosti, která se již nikdy nevrátí.“

Gonzague Truc

v Paříži“ a z „Klaudiny v manželství“. Je tedy Annie dvojníkem Klaudiny, nebo lépe jednou stránkou té Klaudiny na pohled tak přirozené a prosté, ve skutečnosti však složité jako každá žena.

Annie je tichá dívka, upřímně zamilovaná do svého manžela Alaina. Ani si neuvědomuje, v jakém nevolnictví u něho žije. Náhoda — manželova cesta do Ameriky — jí opatří několik měsíců trochu větší svobody. Začíná si uvědomovat, že její manželství je vlastně žalář a její „přítelkyně“ se již postarají o to, aby jí úplně otevřely oči. Zjišťuje, že manžel jí za jejími zády podváděl, a utká od něho.

Klaudina je ovšem v tomto ději stále přítomna. A také celé to nemorální nebo lépe amorální, falešné a perversní prostředí, jež známe z „Klaudiny v manželství“ je zde znovu mrskáno ironickými šlehy Colettina pera. Intelligentní žvanil a piják zde prožívá svůj román „lásky“ s energickou a výbojnou Martou a svým zvanivým způsobem posílá Klaudinu své „důvtipné splašky“, referát o opeře na jihu Francie. Martin manžel, její „výnosný“ spisovatel, dostává parohy a krásná Kypřanka Kaliope odolává jeho literárním námluvám. A nebyla by to Colette, kdyby v knize nebyl „černoušek“ Toby, buldoček, kterému Colette později věnovala celou knihu.

Ten Annie útěk od manžela je tedy vlastně útěk Klaudiny a také — útěk Colette. Neboť není nejmenšího sporu o tom, že Colette vytvořila všechny knihy o Klaudině ze svých vzpomínek, z vlastních zážitků. Potvrzuje nám to ostatně další svazek českého vydání jejích spisů „Citové zátiší“, jež sice již nepatří přímo do cyklu Klaudin, ale je jeho neklamným pokračováním a zakončením. „Citové zátiší“ nám dává odpověď na otázku, jak se vyvíjel další život Klaudiny — Annie a zároveň dokazuje, že Klaudina i Annie je rozdvojená Colette. V tom, co zde Annie vypravuje o svém životě po útěku od manžela, jasně poznáváme vlastní zážitky autorčiny po jejím rozvodu. V tom, jak se Klaudina po Renaudově smrti vyrovnává se životem, stejně jasně poznáváme celou životní filosofii paní Colette.

Renaud je těžce nemocen ve švýcarském sanatoriu. Annie a Klaudina žijí spolu na venkově se svými vzpomínkami. Annie vypravuje o svém životě bez manžela, o svých

cestách, o svých láskách po celém světě, o tom, jak hrála v Paříži divadlo. Klaudina vzpomíná na Renauda, přibližuje se zase ve své osamělosti čím dál tím více k přírodě, a když Renaud nakonec umírá, znamená to pro ni jednak zakončení bolestného tragického úseku jejího života, jednak začátek života nového. Neboť — a v knize to vyznívá jako nejkrásnější hymna na život — Klaudina je bytost přírodní, zdravá, ani životem v Paříži a vším tím, co známe z „Klaudin“ nezkažená, a proto ví, že život je silnější než všechny bolesti. Trpí, ale neklesá: slunce, vzduch, venkov, příroda jí dávají nejen útočiště v bolesti, ale také nový život.

„Citové zátiší“ se takto stává lyrickým dopřevem smyslových „Klaudin“. Kdežto v nich jsme viděli stále spíše dítě, dívku, člověka teprve se formujícího, v „Citových zátiších“ žije již jen žena s celým svým citovým bohatstvím. V plynulém překladu básníka Karla Tomana přečtete knihu jedním dechem.

K. M. ČAPEK-CHOD.

Dostává se mu právě nového vydání jeho sebraných smyslových „Klaudin“. Kdežto v nich jsme viděli stále spíše dítě, dívku, člověka teprve se formujícího, v „Citových zátiších“ žije již jen žena s celým svým citovým bohatstvím. V plynulém překladu básníka Karla Tomana přečtete knihu jedním dechem.

Čapek-Chod tvůrcem byl, dokonce z nejpřednějších, co jich česká próza měla. Barok komposice a díkce, jenž mu byl zprvu přirozeností, potom zčásti i náruživou manýrou, v níž se zatvrzoval nadvzdory kritice, je zajisté přítěží i nebezpečím pro život jeho životního díla; a je obava, že leccos z něho rozhodla dokonale. Ale i pak zůstanou ty z jeho knih, jež jsou velkými činy tvůrce, který

F. Dominois:

ČESKÝ SPISOVATEL V PAŘÍŽI.

Veršovaný překlad Fausta do češtiny sám o sobě by stačil, aby postavil Otokara Fischera do první řady básníků jeho země. „Překlad uměleckého díla je hodnotný a oprávněný, jen když je sám o sobě dílem uměleckým,“ řekl nám minulý pátek v amfiteatru Michellet ve skvělé přednášce, sledované s patrným zájmem Paulem Valérym, který jí předsedal. Nuže, Fischer, opravdu znovuvyvořil původní Goethovo dílo v duchu svého mateřského jazyka, takže jeho křápné vděčí mu za to, že mají nejdokonalejší interpretaci Fausta, jaká až dosud byla uskutečněna. Ale on je také autorem pozoruhodných překladů z Kleista, Nietzscheho, Hofmansthal, Shakespeara, Shelleye a Villona.

Pochopíme tedy, že Fischer nejintelektuálnější z českých básníků, neustal ve zpytování až do posledních zákoutí své zmlitané duše českého žida, zrozeného, jak sám řekl, „z krve, z níž se zrodil sám Ahasver“, a jehož duchovní vlasti jest „labyrint staletí“. Odtud dobrých deset původ. sbírek od „Království světa“ z r. 1911 až ke skvělým veršům „Poledne“ (1934) a „Rok“ (1935). A jestliže žid a Čech v něm dlouho zápasí jako ještě v „Mystice krve“ z r. 1923 (takže André Spire mohl velmi oprávněně rezervovat Fischerovi čestné místo ve svých „Židech a Položidech“), je vidět v jeho nejspolečnějších básních — nejkrásnějších, které napsal — že Otokar Fischer našel konečně velebný klíč duše kontaktem s helénskými středověky, svou kolébku, a v době, kdy nejbrednětější síla věří, že nadešla její hodina, hlásá ve svých „Evropských žalmech“ naději v příchod „svatého ducha tvůrce“, který „vrátí viru a zlomí okovy“.

V tomto básnickém „Roc“ Fischer „zaslech“ to šplouchat pod člunem Charonovým“. Mohu-li to mu věřit, dnes, kdy je tu vedle mne, tak zářící mladík, že musím pozorně nahlédnout do poznámek, abych se ujistil, že je mu skutečně triapadesát let. Jaké vřentí aktivity! Právě proslvil tři přednášky v Paříži. O osudech Národního divadla v Praze, O překladání děl básnických a O tajemství mateřství v Goethově Faustovi. Neboť není pouze básníkem, je také profesorem německé literatury na pražské universitě a germanistou mezinárodní pověsti. Nadto, je essayistou, kritikem a dramatikem, je také od několika měsíců ředitelem pražského Národního divadla.

Jeho dramatické dílo je úctyhodné. Připomenu jen jeho „Herakle“, který se zdá být napsán na okraj jeho překladů z Nietzscheho, jeho „Jupitera“, velmi původní interpretaci Molièrova „Amphytriona“ a jeho tragedii o Spar-

takovi „Otroky“, kde se objevuje jeho hluboká sympatie k vyděděncům a vzbouřencům. Dle mého soudu však je to jeho dílo básnické a kritické, kterým si zajistil místo v nejpřednější řadě svých současníků. Od r. 1916 vydává pronikavé „Otázky literární psychologie“, a pak „K dramatu“ (1919). „Duše a slovo“ je jedním z vrcholných bodů kritiky a essaye v české — řekl bych dokonce v evropské literatuře — kde každá věta knihy prozrazuje velkého básníka, na př. v kapitolách „O nevyjádřitelném“ a „Překládání děl básnických“.

Otokar Fischer je jedním z těch velkých Čechů, kteří pojímajíce všechno pod zorným úhlem věčnosti, prolomili úzký rámeček své vlasti a tím ji jen proslavili. „Národa není“, zpívá Fischer ve svém „Polední“. „Jsem národové do sebe vrostli, v sebe zahrýali“. Dokud hlas takového Fischera se dá a bude slyšen v srdci našeho starého kontinentu, dotud, přes všechna zdání, bude možno a nutno věřit v Evropu, bude možno a nutno věřit v člověka.

(Překlad z Nouvelles Littéraires.)

hravě vzpíral centová břemena problematicky smělé a obsáhlé.

Nezůstane jen „Antonín Vondřejc“, ti „příběhové básníka“, jejichž duševní pronikavost a encyklopedická dovršenost nemá v českém románu protějšku. Nezástanou jen „Jindrové“ jakožto monumentální román českého prožitku za světové války, který má navíc pronikavé zpytování vztahů mezi otcem a synem, stárnoucím mužem a mladým soupeřem — zůstane i tolik věcí jiných, od „Nejzápadnějšího Slovana“, jenž je pomníkem Prahy přízračné a fantasmagorické, až do mohutné novelistiky pozdní knihy „Ad hoc“. Sotva kdy vyvane úderná, sopečně vybuchující síla tohoto autora, jenž obsáhl všechny úseky svého současnického českého světa. Jeho znalost lidských činností, jeho zvědavost a poučenost co do vnějšího lidského konání byla nesrovnatelná; k tomu a nadto měl dar duševně jasnosti, žízeň poznání duševního, vášnivou zálibu v experimentu, duševní vivisekci. Tento autor, jenž v pozdních letech se z obávaného novináře stal velkým vypravěčem, tento venkovan z Chodska s vášnivým zaujetím pro velkoměstské pandaemonium, měl něco faustovského a něco zolovského. Velké dílo, jež zanechal, bylo přerváno násilně, bylo by pokračovalo ještě velmi daleko. Pokud je zatíženo slabými, manýrou, rozporom mezi prostředky zvolenými a prostředky po pravdě účelnými, je to jistě i vinou prostředí — živelnému vypravěčskému a zpodobovacímu pudu tohoto krásného zuřivce pera nestačila látková náplň českého života. Pročež jej vášnivě umočoval, proč se snažil přemáhat jeho provinční rysy tím, že je stupňoval do rozšklebené grotesky a do nadbárovní struskatosti. V jiném prostředí byl by se z Karla Matěje Čapka-Choda stal světový autor. Je-li mezi slovesnými tvůrci posledních desetiletí zcela zřejmá oběť malých domácích poměrů, je to chodský Pražan Karel Matěj Čapek.

Jan Šebor v Pestrém týdně.

KARTELY A REKLAMA. Poslední číslo Bačova Zlína uveřejňuje zajímavé postřehy úpadku obchodní reklamy a časopisecké inserce v zemích, kde nabývá pře-

vahy hospodářství kartelové, nebo státem dirigované. — Zkartelované podniky, které si rozdělily obchod mezi sebe, považují za zbytečné nabízet veřejnosti inserci své zboží, zejména ovšem také proto, že jim schází hlavní prvek reklamy: poukaz na zlepšenou službu zákazníku. Je také nápadné, že reklama a inserce v novinách se ztrácí v každé zemi tou měrou, jakou v ní nabývá vrchu otevřená, či zakrytá diktatura. Úpadek reklamy a inserce má pak za následek, že veřejnost dostává z průmyslu a obchodu oznámení rázu pouze pesimistického (o zvýšení cen, nezaměstnanosti a pod.), což buduje nenávisť a nedůvěru a tlumí touhu a ochotu kupovat. Jsou-li tyto touhy, budující nové spotřebitele umrtveny, můžeme se ukartelovat a usyndikalizovat, krise potrvá tak dlouho, dokud nezačneme tam, kde začal i Ford, Baťa, Remington, Zeiss, krátce všichni skuteční hospodářští budovatelé, kteří dovedli službou a reklamou své službě spojit k spolupráci národy celého světa.

SLOVNÍK JAZYKA ČESKÉHO. Třicátý pátý sešit Vásova-Trávníčkova Slovníku jazyka českého, který vyšel minulý týden, přináší hesla od němčiti až po obkročák.

JITRO ŽIVOTA

Román od potomka severských králů K. GUDMUNDSSONA, bude pro vás dramatickou návštěvou světa islandských rybářů, plného temných vášní a zápasů s živly.

„Haldor Bessason je otevřená, jasná a krevnatá vikingská povaha, která kdysi vyháněla Islandčany na lup do cizích zemí za zlatem a ženami.“

ROZHLEDY PO LITERATUŘE A UMĚNÍ

„... po svém způsobu hluboké a definitivní.“

PAVEL EISNER v LIDOVÝCH NOVINÁCH

Román JITRO ŽIVOTA je novinkou ve Sfinx. Má skvělou výpravu a stojí vázaný pouze 35 Kč. Zašle váš knihkupce nebo nakladatelství

SFINX, B. JANDA, PRAHA XVI

EPIKA,

Řídí Jan Čep

Knihovna světových románů

Které romány vyjdou v 1. ročníku EPIKY?

QUIDO ZERNATTO: ŽIVOT NA RUBY. Pytlácká vášň vhnání hrdinu tohoto románu do katastrofy a vleče ho křivými cestami spravedlnosti.

2. RÓMULO GALLEGOS: DOŇA BARBARA. Román z venezuelské savany, jejíž haciendy a peony ovládá pověstná doña Barbara, chystající se zničit majetek i duše dvou nepřátelených rodů.

3. ERNEST CLAES: SYN PO TÁTOVI. Humoristický román dobré vlámské tradice o veselém otci Broosovi, povedené kopě a o jeho synu Kubikovi, který se měl stát mnichem.

4. E. S. ZAREMBINA: JANINO PUTOVÁNÍ. Cestou za láskou kráčí hrdinka tohoto románu, děvče-dítě, nedotčené zločineckým prostředím a hrdinsky vzdorující ďábelské skutečnosti.

5. JURIJ OLEŠA: ZÁVIST. Hrdiny tohoto románu jsou postavy ze sovětské výstavby, jednak její tvůrce, jednak její oběti. Dějovým jádrem je tu konflikt lidí nového světa s lidmi světa starého.

6. MARY WEBBOVÁ: DŮM U VODY. Lakomství je líčeno v tomto románu temných nálad a kouzelnických výjevů jako tragická vášně, která v ničem nezadá vášni milostné.

Co musíte vědět o EPICE?

1. že EPIKA je knihovnou literárních objevů, které budou se stejným zájmem čteny nejprostšími i nejrafinovanějšími čtenáři.

2. že překlady knih z EPIKY byly svěřeny nejpovolnějším tlumočnickům cizích literatur.

3. že EPIKA je tištěna na bezdřevném papíře, sázena zřetelnými a krásnými typy a každý svazek vzdoben uměleckým frontispicem.

4. že EPIKA je nejlacnější knihovnou toho druhu. Čtenář za rok obdrží 6 románů o 1440 str. za pouhých 99 Kč.

5. že sešitové vydání EPIKY umožní odběr každému čtenáři. Částka Kč 2.20 věnovaná týdně na EPIKU nikomu nezatíží rozpočet.

6. že každý román z EPIKY pro jeho krásu a napínavost budete číst nejméně dvakrát.

Vyžádejte si na ukázkou 1. sešit a prospekt u nejbližšího knihkupce nebo v Melantrichu